

1 Vzpon in padec germanske filologije na Univerzi v Ljubljani – od 1919 do 1949

Neva Šlibar

1.1 Uvodna beseda

Le redkim je dano, da v svojem življenju dosežejo sto let; institucijam, posebno znanstvenim in izobraževalnim, pomeni prva stoletnica pogosto eno od mnogih in je zato vredna posebne pozornosti in spoštovanja. Za radost in resnost, ki ju taki dogodki vzbujajo, je človeštvo v svoji dolgi zgodovini izumilo različne oblike praznovanja, rituale, ki povezujejo generacije in vse udeležene, obenem pa tudi zahtevajo, da ti s pogledom nazaj kritično ovrednotijo tako pretekle dosežke kot trenutno stanje in na tej osnovi ustvarijo vizijo za prihodnost.

Jubileji nas torej pozivajo, da se poglobimo v lastno zgodovino, da se na različne načine poklonimo umetnosti spominjanja, vsaj tako, da skušamo ohraniti del tistega, kar nam je po stotih letih še dosegljivo. To nalogo si z vso skromnostjo nalaga tudi naš zbornik. V noriji vsakdana namreč ni ne časa ne pravega trenutka za postanek, za ukvarjanje z lastno institucionalno preteklostjo; ko se bližajo okrogle obletnice, pa začutimo prijetno in hkrati obremenjujočo obvezo, da za hip ali dva izstopimo iz vrveža vsakdana, se zazremo nazaj in skušamo določiti mesto in vlogo, ki nam pripadata na namišljeni časovni osi iz preteklosti prek sedanosti v prihodnost. Jubilejni zborniki imajo svojo formo

in številne funkcije. Prav prek svojega časovno povezovalnega značaja nudijo vpogled v preteklo dogajanje in dosežke na izbranem področju, izražajo potrebo po (kritični) presoji sedanjega stanja in so usmerjeni v prihodnost: pozivajo k ustvarjanju vizije, ki nam omogoča načrtovanje zelene poti in razvoja. Prenešeno v človeško dimenzijo pa to pomeni, da predvsem skušamo razumeti: si predstavljati ljudi in okoliščine, v katerih so delovali naši predhodniki in predhodnice, torej si predočiti vsakokratne strokovne, znanstvene, socialne, ekonomske, prostorske, komunikacijske, ideološke in diskurzivne okoliščine, ki so se nam v glavnem precej odtujile in jih je potrebno ponovno postaviti v zgodovinske okvire.

Pred desetimi leti smo si prizadevali, da Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko predstavimo širši strokovni javnosti, predvsem v tujini, zato je naša knjiga ob 90-letnici tudi izšla v nemščini;¹ takrat je bila objavljena tudi prva skica zgodovine oddelka (prim. Šlibar 2010).² Ob prelistavanju nekaterih arhivskih gradiv, od starih seznamov predavanj, vpisnih listov do nekaterih osebnih map in drugih dokumentov v univerzitetnem in fakultetnem arhivu, se je razkrilo bogastvo vsega tistega še ne raziskanega in vsekakor vrednega natančneje proučitve. Zato se pričujoči prispevek osredinja na bolj celostni in sistematični oris prvih treh desetletij germanistike oz. germanske filologije na Univerzi v Ljubljani.

Pri tem bi se rada najprej zahvalila tistim, ki so omogočili njegov nastanek. Pionirska zasluga za kopanje po neraziskanih mapah in drugih gradivih gre našemu kolegu, mag. Niku Hudelji. Za prenos vpisnic in drugega gradiva v transkribirano digitalno obliko, npr. tudi seznamov predavanj, za statistično obdelavo zbranih podatkov po določenih kriterijih (spol, poreklo, narodnost, veroizpoved, socialni status), za izdelavo seznamov tako predmetov kot učnega osebja, za zbiranje biografskih podatkov, predvsem za sezname vseh študentk in študentov germanistike, ki so kasneje postali pomemben del javnega, kulturnega in znanstvenega življenja, je poskrbela študentka Mateja Maslo in njej velja

1 Povezanost nemškega in slovenskega prostora simbolično označuje naslov jubilejnega zbornika s citatom Anastasiusa Grüna, grofa Auersperga: *Zur Linde hier, sich dort zur Eiche wende. 90 Jahre Germanistik an der Universität Ljubljana*. Zbornik, ki sta ga uredili Mira Miladinović Zalaznik in Irena Samide, v nadaljevanju navajamo kot *90 Jahre Germanistik*.

2 To je bila res skica, ki jo velja brati skupaj s tem prispevkom, saj sem lahko v pričujočem zapisu na osnovi širšega gradiva tudi popravila nekaj napačnih sklepov in navedb.

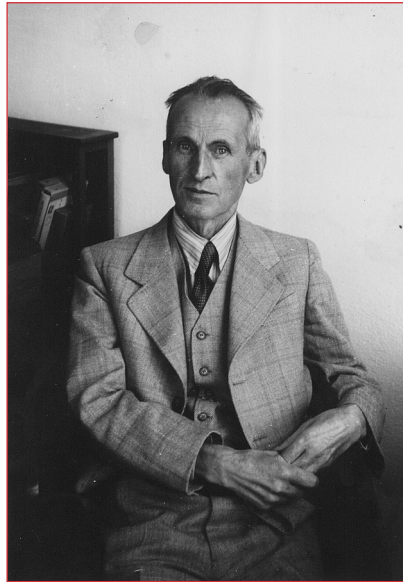
posebna po- in zahvala.³ Iz njenih seznamov in prikazov bom črpala tudi v svojem prispevku, prav tako bodo vključene nekatere njene nazorne tabele. Sklenem lahko, da brez potrpljenja, vztrajnosti in požrtvovalnega dela Nika Hudelje in Mateje Maslo ne bi bilo mogoče sestaviti tako poglobljenega in z arhivskim gradivom podprtega prikaza študija germanistike in delovanja nekaterih njenih akterjev v prvih desetletjih. Podatke o diplomantkah in diplomantih in posameznih izpitnih redih sem pridobila iz arhiva Filozofske fakultete in jih dopolnila s podatki univerzitetnega arhiva, zato se na tem mestu zahvaljujem tudi vsem, ki so mi pri tem pomagali: kolegicam in kolegom na oddelku, fakultetnim sodelavkam in knjižničarkam Oddelka za germanistiko ter arhivsko muzejski službi UL.

Ta zbornik – in s tem tudi moj prispevek – je tako posvečen vsem tistim predhodnicam in predhodnikom, ki so s svojim delom, s svojo ustvarjalnostjo, znanstveno doslednostjo in pedagoškim erosom soustvarili kvaliteto in primerljivost študija germanistike. Prav tako je namenjen mlajšim kolegicam in kolegom, študentkam in študentom, ki vedo le malo o zgodovini oddelka oz. študija nemškega jezika in književnosti na Slovenskem. Njim, ki iz razumljivih razlogov še nimajo odnosa do preteklosti, do kolektivnega institucionalnega spomina, naj nudi ta publikacija s svojo ponudbo identifikacijskih vzorcev, razlag in sledi možnost orientacije. Čeprav se bomo lahko le bežno posvetili nekaterim posameznikom, tako učiteljem kot študentkam in študentom, upamo, da nam bo vendarle uspelo oživeti vsaj delček preteklosti, pričarati minuli svet študija stroke, ki nas povezuje. O tistih prvih desetletjih žal ni več prič, ki bi nam lahko živo pripovedovale o svojih izkušnjah in doživljajih. Zato bomo morali zaupati virom in lastni domišljiji, spustili se bomo na področje, ki bi nam moralo biti domače: med resničnost in poezijo.

1.2 Začetki slovenske univerze in germanske filologije: 1919–1929

Datum, kraj in predvsem predavatelj ter tema prvega predavanja na Univerzi v Ljubljani so bili očitno skrbno izbrani in so še danes zelo zgovorni. 3. decembra 1919, na dan Prešernovega rojstva, je takrat šele 29-letni redni profesor Fran Ramovš, jezikoslovec in narodoslovec, v zbornični dvorani deželnega

3 Mateja Maslo zaključuje svoj magistrski študij z delom na tem področju z naslovom: *Študij germanske filologije na Univerzi v Ljubljani od 1919 do 1945*.

Slika 1: Profesor Jakob Kelemina, okrog 1920 (vir: osebni arhiv Doris Krížaj).

dvorca,⁴ ki je bil delno prepuščen novoustanovljeni univerzi, imel predavanje o zgodovini slovenskega jezika. S tem uradnim aktom se je začel pouk tudi na Filozofski fakulteti,⁵ ki je bila takrat po tradiciji ena izmed štirih oz. v primeru Univerze v Ljubljani petih fakultet (filozofska, juridična, medicinska, teološka in tehnična), kar je bil znak moderne visokošolske ustanove. Pod njenim okriljem so – običaj, ki je segal vse od srednjega veka – delovale tudi prirodoslovno-matematične stroke, kar je ob pregledovanju številčnih in statističnih podatkov o fakulteti vsekakor treba upoštevati.⁶ Čeprav je spadala germanistika med ustanovne stroke univerze in se je v prvi, zimski semester 1919/20 vpisalo na triurna predavanja doc. dr. Kelemine na temo *Historična*

4 Glede prostorske stiske, ki še danes pesti marsikateri oddelek oz. fakulteto, se velja spomniti na besede rektorja Matije Slaviča ob dvajsetletnici univerze: »[...] da slovenska univerza na začetku ni imela niti enega lastnega prostora in ga nima niti danes [1939], da nima niti ene z državnimi sredstvi dovršene stavbe. Univerza si je poiskala za svoje prostore idealno mesto, Cekinov grad z obsežnim zemljiščem, mojster Plečnik je narisal lepe načrte, a ni bilo denarja, da bi jih uresničili« (Mikuž 1969: 53).

5 Od tega odstopa npr. navedba v zborniku ob desetletnici ustanovitve: »Dne 1. decembra 1919 je bilo na fakulteti prvo predavanje« (*Zgodovina 1929*: 285).

6 Srednjeveška tradicija štirih fakultet se je obdržala presenetljivo dolgo: na dunajski univerzi recimo vse do spremembe univerzitetnega zakona leta 1975. V Ljubljani je bila že od vsega začetka tudi peta, tehnična fakulteta, kar je omogočalo razvoj prirodoslovno-matematičnih strok tako v okviru Filozofske fakultete kot tehnične.

gramatika nemškega jezika šest slušateljev in ena slušateljica, lahko domnevamo, da se je pouk germanske filologije začel šele januarja 1920, saj vemo, da je bil Kelemina imenovan v docenta 29. januarja tega leta.⁷

1.2.1 Prva predavanja in prvi študentje

Šest od sedmih slušateljev, ki jih tu izjemoma navajamo poimensko, torej Ivan Albreht, Janko Glaser, Franjo Modrijan, Dragoljub Obradović, Stanislav Rapčič in Marijana Zalaznik, je pred tem že študiralo na drugih univerzah, konkretno na Dunaju, v Gradcu, Zagrebu in Beogradu, le France Pacheiner je vseh osem semestrov absolviral v Ljubljani. V naslednjih semestrih sta se število slušateljev in slušateljic ter ponudba predavanj in seminarjev bistveno povečala.

Od začetnih treh ur se je tako že v prvem letu obstoja univerze v letnem semestru 1920 ponudba dvignila na sedem ur tedensko, kar je z redkimi izjemami veljalo za celo prvo desetletje.⁸ Triurno (v LS 1920 peturno) predavanje o *Historični slovnici nemškega jezika* je ustvarilo vsebinsko konstanto. Prof. Kelemina je historično gramatiko obdelal celostno, z različnih vidikov (npr. glagol, oblikoslovje, skladnja ipd.), tako da je celotno snov predaval kar polno desetletje, kar odstopa od sedanje prevladujoče prakse razporeditve učnih vsebin po letnikih. V tistem času (in tudi še mnogo let pozneje) so vsi germanisti in slušatelji drugih strok, ki so hodili na germanistična predavanja, snov poslušali skupaj, zato je moral predstojnik poskrbeti, da se njegova snov ni ponavljala. Le v LS 1926 opazimo odstopanje: historično slovnico zamenja *Zgodovina nemške literature*, ki pa se nato v ZS 26/27 spet pomakne na drugo mesto. Tudi pri literarnozgodovinskih predavanjih je bilo upoštevano načelo cikličnosti. LS 1926 pomeni vrh popularnosti predavanj prof. Kelemine, saj je njegov *Uvod v*

7 Prim. njegovo personalno mapo v univerzitetnem arhivu (ZAMU IV-86/1149). Glede na podatek, da se je pouk na tehnični fakulteti – resda v bolj propedevtični obliki, kot tečajji – začel že pred uradnim odprtjem univerze (prim. Mikuž 1969: 61), bi se lahko teoretično tudi delo na »germanistiki« začelo že prej, kar pa je vendarle le malo verjetno: »V prvem semestru se je predavala le splošna slovanska filologija, slovenski jezik, novejše slovanske literature in matematika. Da se omogoči tudi drugim filologom vsaj začetni študij, je filozofsko fakultetni svet začasno supletorično organiziral predavanja 2–3 ure na teden tudi iz primerjalne gramatike indoevropskih jezikov s posebnim ozirom na grščino, latinščino in pa germanščino« (*Zgodovina 1929*: 285–286).

8 Izjemi sta letnik 1921/22, ko je Kelemina izvajal devet ur, in ZS 1925/26, ko je imel le 5 ur predavanj. Vse te podatke povzemam po seznamih predavanj, ki so na voljo v univerzitetnem arhivu, ter njihovega prepisa za tisti del, ki se nanaša na germansko filologijo in ga je naredila Mateja Maslo v okviru svojega magistrskega dela. V nadaljevanju sta za izraza zimski in letni semester uporabljeni okrajšavi ZS in LS.

literarno vedo obiskovalo kar 51 študirajočih, 30 študentov in 21 študentk. Med njimi Srečko in Anica Kosovel, ki sta bila oba vpisana na oddelkih za slavistiko in romanistiko. Srečko Kosovel, ki je že 26. 5. 1926, ko je bil uradno v 8. semestru študija, umrl za meningitisom, je poleg uvoda vpisal še seminarske vaje z referati o novjših publikacijah iz literarne vede. Njegova sestra Anica (1901–1983), tri leta starejša od slavnega brata, ki je kasneje postala učiteljica slovensščine, pa k seminarju ni hodila.

Študijsko leto 1925/26 Fakulteta *filozofska*
 Oddelak *romanistika*
 Univerza kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. *77*

Študijski semester *3. leto* Število semestra: *VIII*
 Poletni semester od *28. junij 1926*

Osební izkaz
 rednega študentja.

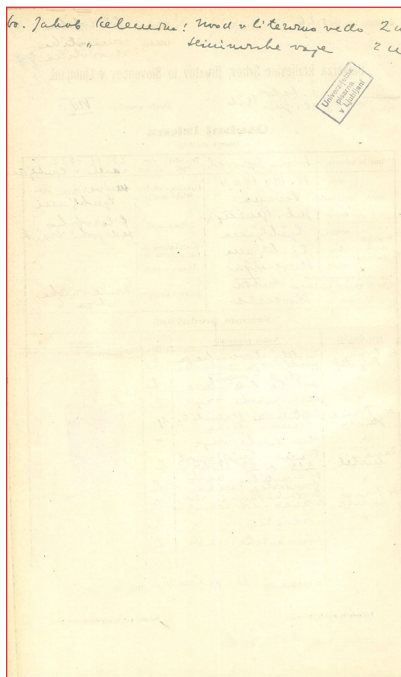
Ime in priimek	<i>Srečko Kosovel</i>	Začetni letni dan	<i>21. 11. 1904</i>
Ime dne	<i>19. 11. 1904</i>	Ime in kraj	<i>Ljubljana</i>
Rojen kraj (okraj)	<i>Ljubljana</i>	Prisostna visokošolska študija	<i>Univerza v Ljubljani</i>
delala	<i>Publ. Bečevca</i>	Državni listini	<i>Filozofsko pedagoški študij</i>
obitna	<i>Ljubljana</i>	Imatrilicirani na tuk. univerzi dne	
Prisostni (domo- vladni) kraj	<i>Ljubljana</i>	Štev. v matrici	
delala	<i>Kosovelja</i>	Kraj v Ljubljani	<i>Križevniška ulica 6</i>
Ima očka ali mater (oko je slišatelj mladoleten)	<i>mito</i>		
Narodnost	<i>Slovenec</i>		

Seznam predavanj.

Ime docenta	Naslov predavanj	Število ur	Opombe
<i>Dr. Tomež</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>Dr. Tomež</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	4	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>Rada</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>Dr. Tomež</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	
<i>"</i>	<i>Historija slovenskega pisateljstva</i>	2	

v Ljubljani, dne *13. februarja 1926*

Lastnoročni podpis študentja: *Srečko Kosovel* Datum potrdit. vseljens. semestra:

Slika 2: izkaz Srečka Kosovela (Vir: ZAMU)

Poleg predavanj *ex cathedra* so imeli študenti in študentke možnost aktivnejšega sodelovanja pri pouku, saj je Kelemina že od drugega semestra dalje, torej od LS 1920, ponujal seminarje, kjer so se študentke in študenti ukvarjali s konkretnimi besedili, najprej staronemškimi, semester kasneje pa tudi že z novjšimi pesniškimi in pripovednimi, nato tudi dramskimi deli. V ZS 1921/22 je predstojnik ponudil prvi seminar z literarnovedno vsebino, in sicer teorijo romana. V prvem desetletju so se študentje in študentke poleg pogostih branj srednjeveških literarnih besedil lahko urili v tehniki analiz različnih zvrsti in v

seminarju o »literarni vedi« predstavljali svoje referate. Kelemina je vodil tudi seminarje z bolj jezikoslovno tematiko, recimo gotščino in anglosaščino, pa tudi fonetiko in stilistiko.

Anglistika, ki prevladuje od povojnega časa do danes, je bila v prvem desetletju germanske filologije bolj v ozadju: poleg že omenjenega uvoda v anglosaščino (LS 1923) so imeli slušatelji in slušateljice možnost interpretirati Beowulfa v ZS 1922/23, semester kasneje pa staroangleška besedila. S prihodom lektorice za angleški jezik, legendarne **Fanny Copeland** (1872–1970), je bila od leta 1921⁹ organizirana ponudba tečajev angleščine na treh stopnjah. O Fanny Copeland, tej izjemno zanimivi in posebni ženski, bi se lahko na dolgo razpisali, vendar se zaradi omejenega prostora na tem mestu osredinjamo zgolj na germanistiko v ožjem smislu.

1.2.2 Izpitni predpisi

Kakšen je bil študij germanistike v tem prvem obdobju? Prof. Kelemina je predaval vse dni v tednu razen nedelje. Očitno mu je prijalo delo zjutraj, saj so se v prvih treh dneh tedna njegova predavanja o historični slovnici praviloma pričela že ob osmih. Študenti in študentke so obiskovali predavanja tudi na drugih oddelkih – iz osebnih izkazov je razvidno, da so lahko imeli tudi po 26 ur tedensko.¹⁰ Na začetku so si lahko precej prosto izbirali predmete, ki so jih zanimali, seveda odvisno od študijske povezave, v katero so bili vpisani. Čeprav se je v pogovornem jeziku za študij germanistike dolgo obdržala fraza »germanski seminar«, kar je pravzaprav označevalo prostor, v katerem se je pouk odvijal, navaja seznam predavanj izraz »germanska filologija«, medtem ko je na osebnih izkazih pod rubriko »oddelek« zavedeno zgoraj

9 Čeprav se letnica 1921 kot začetek delovanja Fanny Copeland ponavlja tudi v njenih življenjepisih, pa navajajo sezname predavanj njeno ime šele leta 1922.

10 O obveznem številu ur na teden lahko preberemo v Navodilih za inskripcijo: »Nato izpolni slušatelj osebni izkaz in vpiše v indeks vsa predavanja, ki jih želi poslušati, in vse vaje, katerih se hoče udeleževati. Pri tem mora paziti na to, da vpiše predpisani minimum tedenskih ur (12) – ure vaj pri tem niso vštete« (*Seznam predavanj 1920/21*: 1) In kakšne so zahteve 100 let kasneje? Z uvedbo kreditnega vrednotenja študijskih programov po ECTS (*Uradni list RS* 95/2010 (29. 11. 2010), točka 4995) je predpisanih za vsak letnik 60 kreditnih točk, pri čemer pomeni 1 kreditna točka 25 do 30 ur obremenitve študenta. V tem je poleg organiziranih oblik študijskega dela zajeto tudi vse individualno delo študentov in priprava na izpite. Zagotovo pa je zanimiva tudi neposredna primerjava kontaktnih ur: študent/ka germanistike ima v letu 2019/2020 v okviru študijskega programa prve stopnje v prvih treh letih študija na teden povprečno 13 ur predavanj in seminarjev ter 11 ur vaj.

desno »germanistika«. Že od ZS 21/22 so na nekaterih osebnih izkazih vpisani tudi oddelki, na tabeli o diplomantkah in diplomantih pa so v rubriki »opis študijskega programa/študijske skupine« kasneje zavedene in oštevilčene posamezne »študijske skupine«.

Ker je velika večina prvih študentov in študentk nadaljevala drugje začetni študij, je morala univerza hitro urediti tudi pogoje, pod katerimi so študentje lahko študij zaključili v Ljubljani. Tako je bilo v seznam predavanj, ki je imel do druge svetovne vojne lep latinski naslov *Catalogus lectionum universitatis labacensis* (pri čemer se je naslov seveda prilagajal spremembam imena univerze), že leto po ustanovitvi univerze vključeno *Študijsko navodilo za diplomski izpit na filozofski fakulteti. Snov, ki se zahteva za posamezne predmete*. Iz tega dokumenta je razvidna možnost študija »nemščine« (in ne germanske filologije oz. germanistike) kot glavnega ali stranskega predmeta. Kar z današnjega vidika navdušuje in kaže, da so imeli sestavljalci zahtev, morda celo nehote, izrecno sodobno stališče, je dejstvo, da se je od diplomantk in diplomantov pri nemščini kot glavnem predmetu zahtevalo:

Domača naloga [danes diplomsko delo] mora biti pisana v pravilni francoščini [nemščini], tako v gramatičnem, kot stilističnem oziru. [...] Kandidat mora tudi praktično obvladati jezik, zaradi česar se vrši del ustmenega izpita v francoskem [nemškem] jeziku.¹¹

Čeprav to pri stranskem predmetu ni tako poudarjeno, se je tekoče znanje jezika pričakovalo tudi tam:

Temeljito znanje novofrancoske [novovisokonemške] gramatike. [...] Ustmeni izpit: Obvladanje francoskega [nemškega] jezika v govoru [...] Pismeni izpit: pravičen prevod iz francoščine [nemščine] v slovenščino (srbohrvaščino) ali obratno brez pripomočkov ali pa mora kandidat v pravilni francoščini [nemščini] razpravljati o kaki lažji literarnohistorični ali gramatični nalogi (*Seznam predavanj 1920/21*).

11 *Seznam predavanj 1920/21*, strani niso navedene. Ker je pri nemščini navedeno, da se uporabljajo isti predpisi kot pri francoščini, veljajo citati za oba jezika.

Določilo za pisne izpite se je v rahlo spremenjeni obliki obdržalo vse do bolonjskih programov: prevod je bil bistveni sestavni del preddiplomskega izpita, medtem ko se je na diplomskem izpitu ustalilo razpravljanje o lažjih literarno-zgodovinskih vprašanjih. Značilna za strokovne poudarke tistega časa, ki so se osredinjali na stare oblike jezika in starejšo literarno zgodovino, je bila zahteva pri ustnem delu nemščine kot glavnega predmeta: »gladko prevajanje in gramatično tolmačenje starofrancoskih [starih nemških] tekstov. Temeljito znanje fonetike in historične gramatike francoskega [nemškega] jezika ter francoske [nemške] literarne zgodovine« (ibid.). Pri nemščini kot stranskem predmetu je bil poudarek na novejših besedilih in literarni zgodovini od 17. stoletja dalje.

Tako pri temah, ki jih je Kelemina zadal svojim študentom in študentkam ob zaključku, opazamo, da je tako pri klavzurni nalogi kot pri ustnem spraševanju pogosto vključeval vprašanja novejše, sodobnejše nemške književnosti, ne le – kot bi sicer pričakovali pri nekom, ki je bil predvsem medievist – teme do konca baroka. V diplomskih zapisih se tako pogosto pojavljata literatura 19. stoletja vključno z naturalizmom ter seveda nemška klasika.

Takoj po ustanovitvi se je fakulteta morala spopasti z zapleti, ki so izhajali iz dveh sistemov, torej po eni strani iz dejstva, da so za slovensko univerzo zaradi pomanjkanja posebnega zakona, ki kljub številnim poskusom nikoli ni bil sprejet,¹² veljale uredbe iz let 1906 in 1911 beograjske filozofske fakultete, torej po srbskem izobraževalnem sistemu, po drugi strani pa je bilo srednje šolstvo, za katerega naj bi se študentke in študenti med drugim usposobili, v svojem »ustroju« ostanek avstrijskega sistema. Prvi izpitni red je skušal rešiti težave študentov in študentk, ki so začeli študij drugod in ga nadaljevali v Ljubljani ali pa so ga celo že zaključili:

Radi vsega tega je bilo predvsem treba prirediti izpitne skupine tako, da so odgovarjale didaktičnim potrebam naših srednjih šol, dalje pa urediti izpite tako, da gori omenjena vrsta kandidatov v nobenem pogledu ne trpi škode (*Zgodovina 1929*: 288).

12 Tatjana Dekleva v svojem članku (Dekleva 1998: 112) omenja te večkratne poskuse in navaja uredbe, ki »niso nikoli stopile v veljavo« (ibid.: 114).

V prvem izpitnem redu je bilo vodilo, »da polaga absolvirani filozof, kadar si hoče pridobiti pravico za pouk na srednjih šolah, le en izpit« (ibid.). Ker sta bila po novem strnjena v enega tako »diplomski in profesorski izpit [...], je postal ta seveda strožji« (ibid.) in je obsegal za dva glavna in en stranski predmet dve domači nalogi iz obeh glavnih predmetov, torej po današnjem razumevanju dve diplomski deli, dve klavzuri in ustni izpit ter, kot je razvidno iz opomb na osebnih izkazih, pred tem že opravljeni »državni izpit: filozofsko–pedagoški predizpit« (ibid.: 289).¹³

V fakultetnem arhivu sta dostopni dve zgovorni knjižici z izpitnimi predpisi iz let 1925 in 1928. Zanimivi sta predvsem iz dveh razlogov: najprej zato, ker pojasnjujeta pojem »študijskih skupin« in so te tudi navedene, drugič pa zato, ker ponujata vpogled v načine zaključevanja – tako diplomiranja kot doktoriranja. Preseneča že prva navedba (v 10. členu), ki se glasi: »Na filozofski fakulteti so izpiti diplomski in doktorski. / Obe ti vrsti izpitov imata značaj strokovnih znanstvenih izpitov« (*Izpitni predpisi 1925*: 1), saj namiguje, da druge vrste izpitov, torej letnih ali semestrskih po zaključku predavanj ali drugih vrst učnih oblik sploh ni bilo. Proti tej domnevi govori debela knjiga v univerzitetnem arhivu, ki je naslovljena *Seznam izpitov na Filozofski fakulteti od 1919/20 do 1940* in je hranjena izven fonda. V njej so zavedena imena slušateljev in slušateljic, ki so opravljali posamezen izpit, ime učitelja, predmet (ponekod tudi *sem. vaje*), ocena in datum (opravljanja in vpisa v knjigo). Določena imena učiteljev se ponavljajo, iz filologij so to Ramovš, Nahtigal in Prijatelj; Kelemina se prvič pojavi pri Mari(j)ani Zalaznik 1. 7. 1920 za predmet *Vaje za germansko filologijo*, nato prav tako pri njej 13. in 17. februarja 1921 za predmeta *Hist. gram. nem. jezika* in *Zgodovina nemške literature* (ibid.). Primerjava z letnimi seznamei slušateljev in slušateljic in seznamei predavanj privede do ugotovitve, da je k izpitu pristopil le majhen odstotek študentk in študentov, iz česar sledi, da so študentje sicer imeli možnost opravljati letne izpite, vendar so bili ti zgolj opcionalni.

To domnevo podkrepiti tudi člen 12, ki določa pogoje za pristop k diplomskemu izpitu:

Pravico do polaganja diplomskega izpita imajo oni redni slušatelji filozofske fakultete, ki s svojimi vpisnicami dokažejo, da imajo

13 *Zbornik 1929* navaja še »splošen izpit [...] iz učnega jezika« (289).

osem polnoveljavnih semestrov in da so v tem času dovoljno poslušali vse predmete one skupine, iz katere želé delati izpit, da imajo dalje iz strokovnih razdelkov tudi vse potrebne običajne in seminarske vaje (*Izpitni predpisi 1925: 7*).

Snov svoje stroke oz. strok in posameznih predmetov so morali diplomanti in diplomantke torej znati v celoti na diplomskem izpitu, opravljanje posameznih letnih izpitov ni imelo pri tem nobene teže. Taka, sicer logična praksa se precej razlikuje od danes, ko težimo celo k semestrskim izpitom, da bi bila snov za študente čim bolj obvladljiva.¹⁴ Člen 15 to zahtevo po celotnem znanju še zastruje, namreč: »Izpraševanje kandidatov pri diplomskem izpitu obsega vede dotične skupine v celoti in brez ozira na to, ali so bili vsi deli predmeta pri predavanjih dovršeni ali ne« (ibid.: 8). Konkretno to pomeni, da je kandidat/ka za diplomu moral/a poznati celotno nemško historično slovnico, ne le delčkov, ki jih je v štirih letih poslušal/a; enako je veljalo za vsa obdobja literarne zgodovine. Razlog za tako prakso, ki bi si jo želeli še danes, je, da je diploma potrditev zaokroženega znanja, ki naj bi ga diplomantka ali diplomant nato potreboval v svojem poklicu.

Izvedba diplomskega izpita je tudi od učiteljev zahtevala obsežno pripravo. Svet fakultete je namreč za vsako strokovno skupino določil tričlanski odbor, sestavljen iz predmetnih učiteljev, ki so predložili naloge; te je nato morala »usvojiti« celotna komisija. Dva pisna izdelka, za vsako stroko enega, ki so ju kandidatke in kandidati pisali vsakega po štiri ure, sta namreč pregledala in ocenila dva člana odbora, in če je eden od njiju podelil negativno oceno od 4 dalje, kandidat/ka ni bil/a pripuščen/a k ustnemu izpitu. Tega so opravljali najmanj dve uri¹⁵ pred tričlansko komisijo, sestavljeno iz učiteljev, ki so zastopali tri stroke oz. predmete, iz katerih so bile sestavljene »znanstvene skupine«.¹⁶

14 Prim. Dekleva 1998: 108 in ZAMU IV–208: *Poročilo o stanju in delovanju FF 1919/20*. Kot ugotavlja Dekleva, so v tem poročilu omenjeni »kolokviji«, o katerih drugje ni govora: »Učni napredek se lahko presoja iz velikega števila kolokvijev, h katerim so se priglašali slušatelji koncem tečajev in iz doseženih dobrih in odličnih v[!]spehov razvidnih iz spričeval«.

15 Trajanje diplomskega izpita je predpisano v členu 23, in sicer za glavni razdelek eno uro in za ostala dva po pol ure. Vsebinsko pa je kandidat izprašan »ob enem iz vseh predmetov svoje skupine« (*Izpitni predpisi 1925: 11*).

16 Nomenklatura glede skupin ni enotna: v izpitnih predpisih je v členu 11 govora o znanstvenih skupinah, v ostalem besedilu se uporablja tudi izraz »strokovni razdelki«, v seznamu diplomantov in diplomantk uporabljajo izraze »študijske skupine« in »študijski program«.

1.2.3 Študijski programi: določila in izvajanje

Te znanstvene skupine, ki so v obeh izpitnih predpisih navedene na začetku, pomenijo neke vrste regulacijo v povezovanju strok oz. večji prosti izbiri, ki je očitno veljala na začetku, in so nasledile delitev v glavni in stranski predmet. Vsaka od 19 navedenih znanstvenih skupin Filozofske fakultete¹⁷ je sestavljena iz treh hierarhično razvrščenih »razdelkov«. Prvi je »glavna stroka«, drugi očitno ni poimenovan, verjetno zato, ker je prvotno uporabljan izraz »stranski predmet« bil ne le pejorativen, temveč tudi neustrezen, saj je imel v praksi drugi predmet glede usposobljenosti enako veljavnost, tretji razdelek so »pomožni predmeti«. Stroki, navedeni pod A in B, se lahko znotraj skupine zamenjata. Prvo je treba poslušati najmanj šest semestrov, drugo najmanj štiri, pomožne predmete pa najmanj dva. XIII. skupina, v kateri se je po teh predpisih znašla germanistika, je videti takole:

- a) Nemški jezik in književnost s primerjalno gramatiko germanskih jezikov.
- b) Primerjalna književnost s teorijo književnosti.¹⁸
- c) Zgodovina srednjega in novega veka ali zgodovina slovenske ali srbohrvatske književnosti (po izbiri) ali latinski jezik ali zgodovina klasične književnosti (po izbiri) ali temelji primerjalne gramatike.¹⁹

Ta omejenost na zgolj eno stroko B pomeni zoženje možnosti povezovanja interesov študentov in študentk glede na prejšnjo prakso, prav tako pa je v nasprotju s sedanjo široko izbiro pri dvopredmetnem študiju. Lahko pa pogled obrnemo in trdimo, da taka vezanost dejansko pogloblja germanistično stroko; kljub temu ni jasno, zakaj recimo ni bila mogoča povezava dveh filoloških študijev – oz. je bila dopuščena zgolj izjemoma.²⁰ Nemščina se v nobeni skupini ne pojavlja kot B-stroka (razen v

17 Od teh je leta 1925 šest matematično-prirodoslovnih, in sicer matematika, fizika, kemija, biologija, mineralogija/geologija, fizična geografija/geologija, ostalih trinajst pa ustreza sedanjim disciplinam na Filozofski fakulteti.

18 Čeprav si je fakultetni svet prizadeval za to katedro, ta ob ustanovitvi – očitno iz finančnih razlogov – še ni bila zasedena (prim. Dekleva 1998: 110 in *Zbornik 1969*: 255, 276). Kasneje, leta 1937, se je habilitiral Anton Ocvirk, ki je doštudiral že na Univerzi v Ljubljani, obenem se je izpopolnjeval tudi v Parizu in Londonu.

19 Ker je tu spet navedeno, da se je treba ravnati po prejšnji skupini, namreč francoščini, sem citirano navedla skupaj. Prim. *Izpitni predpisi 1925*: 4, 5.

20 V osebnih izkazih in seznamu diplomantov je navedenih nekaj študentk in študentov, ki so očitno dobili dovoljenje, da vpišejo več strok vzporedno. Njihov program se glasi: izjemna skupina. Mihael Orthaber je tako npr. zaključil l. 1932 študij nemščine, ruščine in francoščine, Mihael Schaffer nemščine, francoščine, latinščine in jugoslovanske književnosti (1941), Larisa Gorec l. 1944 umetnostne

svoji skupini), najdemo jo pa posamično, pri zgodovini slovenske ali srbohrvaške književnosti, klasični filologiji, primerjalni književnosti, spoznavni teoriji/filozofiji in pedagogiki/psihologiji kot enega izmed izbirnih C-predmetov. Zakaj je pod B ponujena prav primerjalna književnost s teorijo književnosti, lahko povežemo z dejstvom, da se je začelo delo na tej stolici šele v študijskem letu 1925/26, ko je slavist oz. slovenist prof. France Kidrič posvetil »svoja stranska predavanja komparativni literarni zgodovini, prof. Kelemina pa literarni vedi. Redna predavanja so zaživela s študijskim letom 1929/30, predaval je Kidrič, prof. Prijatelj pa je nekaj časa vodil seminarske vaje« (Dekleva 1998: 110). Resnično nas preseneča, da ni ponujene možnosti povezave s slovenščino oz. srbohrvaščino, saj bi taka vezava podpirala prevajalske veščine. Kakšne službe so bile diplomantkam in diplomantom nemščine odprte poleg šolstva, ostaja prav tako še nepojasnjeno vprašanje.²¹

Tri leta kasneje, 1928, je izšel prenovljeni izpitni red, ki večinoma ohranja stanje iz leta 1925. Pomembnejša razlika za našo stroko se pojavi v prvem delu, v povečanju števila skupin na 27, od tega je bilo 10 prirodoslovno-matematičnih in 17 humanističnih. Nemščina se sedaj pogosteje pojavlja kot izbirni C-predmet, predvsem velja opozoriti na skupino za narodni jezik s književnostjo in brez nje, za narodno književnost, za zgodovino in umetnostno zgodovino; obenem pa nemščina izgine iz filozofske, psihološke in klasično filološke skupine. V sami germanski skupini, ki je sedaj poimenovana kot skupina XIX, se poleg nemškega jezika s staronemškim jezikom (književnost je verjetno pomotoma kar izginila) pojavi tudi že »angleški jezik s staroangleškim jezikom« (*Izpitni predpisi 1928*: 5)²², pod B je dodana na izbiro »primerjalna slovnica indoevropskih jezikov« (ibid.), največ sprememb pa je pod C, in sicer je možna naslednja izbira:

Zgodovina južnoslovanske književnosti in poleg tega slovenski (ali srbohrvaški) jezik ali narodna zgodovina ali nemški jezik (za one, ki imajo pod a angleškega) ali angleški jezik (za one, ki imajo pod a nemškega) ali francoski jezik« (ibid.).

zgodovine, klasične arheologije, primerjalne književnosti, nemščine in angleščine ter Josipina Tomišek-Kralj istega leta nemščine, jugoslovanske književnosti in slovenščine.

21 Ko se sprašujemo, ali bi v gimnazijah tudi v tistih časih lažje zaposlili nekoga z dvema drugačnima, bolj različnima predmetnima povezavama, moramo upoštevati, da je bilo takrat gimnazij manj, verjetno tudi predmetov, razredi pa so imeli praviloma večje število dijakov in dijakinj. Morda od tod tendenca k zoženju, prim. tudi *Zbornik 1929*: 288.

22 Anglistiko najdemo tudi že v *Seznamu predavanj 1920/21*.

V prvem desetletju obstoja sta se skušali univerza in fakulteta konsolidirati in razvijati v smeri izpopolnjevanja strok z uvajanjem potrebnih stolic, urediti materialne delovne pogoje in zakonske podlage. Toda od vsega začetka je njune vizije in potrebe onemogočal prekarni gmotni položaj (prim. *Zgodovina UL*), ki traja še danes, pa čeprav se je v stotih letih marsikaj izboljšalo. Poleg tega je celotno univerzo pestila prostorska stiska, tako da je moralo učno osebje poučevati na najrazličnejših lokacijah.

Kje točno je bila lega germanskega seminarja v stavbi Deželnega dvorca, ni povsem jasno, saj se dokumenti in pričevanja rahlo razhajajo. Prof. Milan Hladnik, ki se je podrobneje ukvarjal z lego prostorov za matematiko in fiziko v predvojnem času, je odkril dokumente iz leta 1941, ko se je zaključila gradnja NUKa in se je načrtovala selitev nekaterih seminarjev v knjižnico. Tako prvi rokopisno sestavljen dokument iz leta 1941 navaja, da ima nemški germanski institut dve sobi v skupni velikosti ca. 52 m² (natančno 3,25 x 5,70 in 5,80 x 5,70), in sicer št. 5 in 6 v »prizemlju«, kar očitno ne pomeni pritličja, ker je to navedeno posebej, temveč morda »souterrain« (ZAMU – FF I –163). Iz tipkane primerjave prostorov let 1941 in 1953 izhaja, da imajo filologije, romanske, germanske in primerjalne v NUKu prostore v velikosti 318 m², medtem ko je germanski seminar v nasprotju z načrti iz leta 1941 obdržal še pritlične prostore v velikosti 100 m². Iz dokumentov ni jasno, kje točno so se ti prostori nahajali in ali so bili vedno isti. Po ustnih pričevanjih naj bi se germanski seminar v petdesetih letih nahajal v zadnjem delu stavbe z okni na Peternelovo in delno Vegovo ali Gosposko ulico, v NUKu pa naj bi bili kabineti učiteljev na podstrešju.²⁴

24 Katarina Bogataj-Gradišnik, ki je kasneje vodila knjižnico germanistike, se iz svojih študijskih let v petdesetih spominja lege dveh prostorov germanistike: seminarske sobe in učiteljske, ki sta bili po njenih izjavah v prvem nadstropju (kar se bistveno razlikuje od navedenih dokumentov) zadnjega dela deželnega dvorca s pogledom na Peternelovo ulico (po vsej verjetnosti pod zbornično dvorano desno, kjer so okna res v prvem nadstropju). Če bi besedo »prizemlje« lahko razumeli kot »mezanin«, bi bila razlika med dokumentom in spominom naše knjižničarke lažje rešljiva, toda rokopis navaja »prizemlje« pred »pritličjem«. Hčerka prof. Kelemine, Doris Križaj, pa mi je pred leti razložila, da so bili očetovi prostori s pogledom na Vegovo ulico. Seveda je možno, da se je vmes germanski seminar tudi selil. Poleg tega so bile po pričevanju Katarine Bogataj-Gradišnik knjige shranjene v malem ozkem prostoru. Predavanja, posebno tista, kjer je bilo veliko slušateljic in slušateljev, so se izvajala v različnih za te namene usposobljenih večjih prostorih, ki so bili razporejeni na različnih lokacijah v veliki stavbi, recimo v »fizikalnici« – to je bila velika predavalnica fizikov v prvem nadstropju –, ter v sobah 40 in 41 s pogledom na Gosposko ulico (prim. el. pošto prof. Milana Hladnika z dne 1. 3. 2019).

1.2.4 Število slušateljev in slušateljic

V primerjavi z univerzo in celo fakulteto, ki sta, po statističnih podatkih, rasli zmerno – od nekaj manj kot tisoč na približno 1500 na celotni univerzi oz. od 245 na 352 na filozofski fakulteti – se je število slušateljev na germanističnih predmetih zviševalo veliko hitreje:

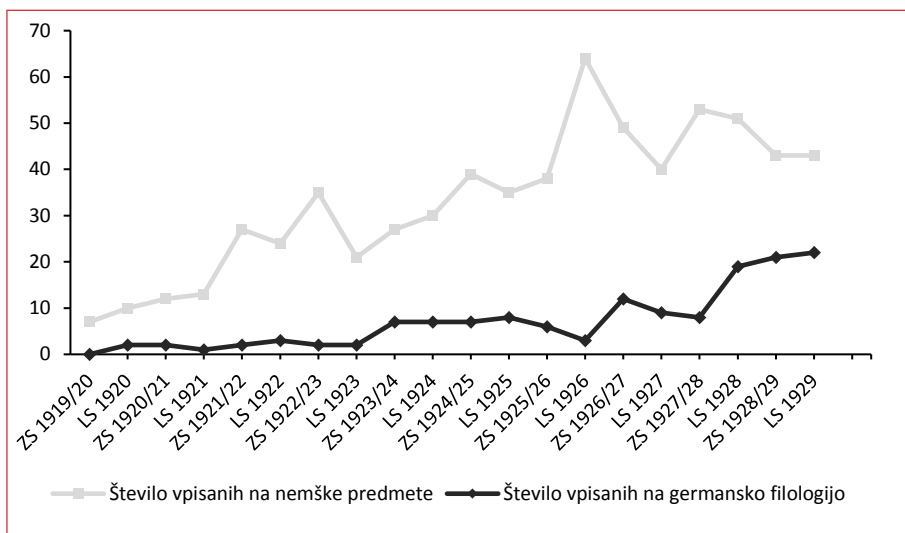

Diagram 1: Število vpisanih na nemške predmete in germansko filologijo od 1919 do 1929

Od osem slušateljev oz. slušateljic v prvem študijskem letu se je število v naslednjih osmih letih šestkrat povečalo. Zato se je že kmalu pojavila zahteva po razširitvi oddelka: »današnji ogromni obseg [...] germanske filologije, veliki vpliv romanskih in germanskih kultur zahtevajo posebno stolico za romansko oz. germansko jezikoslovje in drugo za romanske oz. germanske literature (anglistika)« (Zgodovina 1929: 287), ki pa se je uresničila šele precej kasneje.

1.3 Drugo desetletje 1929–1939: Zlata doba germanske filologije

Drugo desetletje lahko zaradi števila študentov in študentk ter diplomantov in diplomantk imenujemo »zlato obdobje«. Če se je na celotni Filozofski fakulteti število študentov in študentk podvojilo šele leta 1940/41, je, kot je razvidno iz

diagrama,²⁵ na germanski filologiji to število skokovito naraščalo: V tridesetih letih je germanistiko študiralo desetkrat več studentov in študentk kot na začetku, še veliko več pa jih je poslušalo posamezne germanistične predmete.

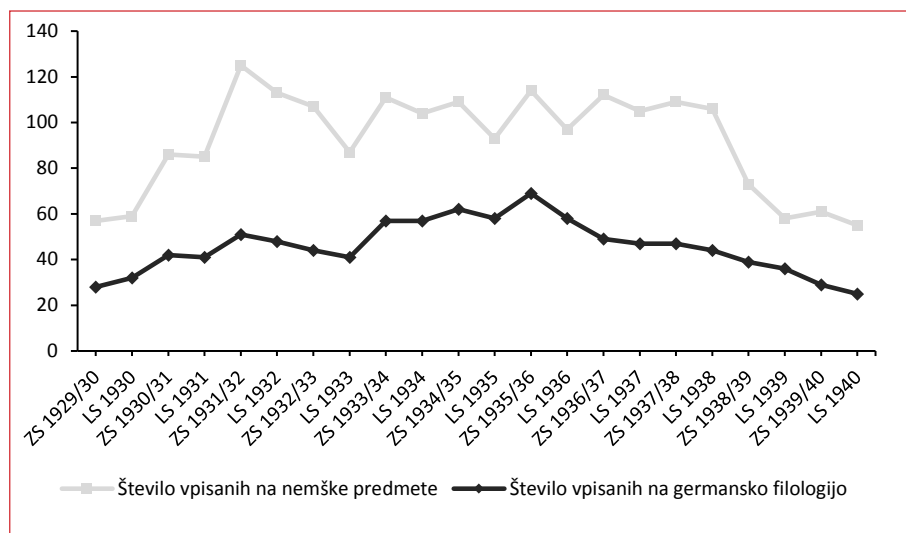

Diagram 2: Število vpisanih na nemške predmete in germansko filologijo od 1929 do 1944

Medtem ko je v prvem desetletju študij zaključilo le osem »čistih« germanistov, jih je bilo v drugem desetletju skupno 80 (prim. *Zbornik 1969*: 644), glede na naše sezname celo 83.²⁶ Več diplomantov in diplomantk (90) so imeli v tem obdobju le še romanisti, slavisti so se ustavili pri številki 73.

Poglejmo si še, katere znanstvene skupine – in v kakšnem obsegu – navajajo nemščino kot stranski predmet pod C. Poleg študijskega programa X (po uredbi 1925), t. j. »Zgodovina slovenske ali srbohrvatske književnosti (po izberi) z jugoslovanskimi književnostmi« (*Izpitni predpisi 1928*: 4), v katerem je bila najpogosteje izbrana nemščina – od 1926 do 1929 kar 11-krat –, so imeli študenti in študentke tudi možnost, da nemščino povežejo v bolj nenavadnih kombinacijah, recimo z matematiko, ali, kot npr. **Dora Pegam Vodnik** (1898–1975), z znanstveno skupino XVIII »spoznavno teorijo, logiko, psihologijo, zgodovino

25 Vsi diagrami so povzeti po magistrskem delu Mateje Maslo (*Študij germanske filologije 2020*). Za pričujočo publikacijo jih je prevedla in priredila Irena Samide.

26 Podatki, navedeni v prilogi *Statistični podatki*, v tej točki niso povsem transparentni. Predvsem za prvi dve leti študija bi bilo treba številke ponovno pregledati.

filozofije, pedagogiko, estetiko, nemški jezik in književnost s primerjalno gramatiko germanskih jezikov« (ibid.: 6).

Tudi v drugem desetletju, ko se je oštevilčenje skupin spremenilo, so študentje zgodovine jugoslovanskih literatur in jezika²⁷ najpogosteje (22) izbrali nemški jezik s književnostjo, takoj zatem (21) sledi znanstvena skupina XXVII, to so pedagogi, ki imajo pod B psihologijo in logiko ter zgodovino filozofije.

Zaradi velikega zanimanja za germanistične predmete se je v tem obdobju pojavila tudi potreba po dodatnih zaposlitvah na oddelku. Poleg tega lahko domnevamo, da je bilo znanje nemščine študentov in študentk – glede na to, da so hodili v gimnazijo že v Kraljevini SHS – v tem obdobju že precej slabše, zato je bila tudi večja potreba po izboljšanju jezikovnih kompetenc. V seznamih predavanj so učne enote za pridobivanje tujejezikovnih veščin navedene bodisi pri ustreznih filologiji (če gre za filološki program) ali na koncu seznama predavanj (če so ponujene nefilološkimi študentom). Iz tega lahko sklepamo, da so bile te učne enote na razpolago vsem študirajočim, ki so v svoji znanstveni skupini pod C lahko izbrali »en moderni jezik«.

1.3.1 Nove zaposlitve

Tako je fakultetni svet razpisal delovno mesto »kontraktualnega« (pogodbene) lektorja, na katero sta se prijavila dva kandidata. 17. septembra 1929 so zaposlili **Henrika Baerenta**, ki je pri Kelemini diplomiral tri leta pred tem, 1. 7. 1926. Očitno so bili razpisni pogoji napisani na kožo prav njemu, saj so zahtevali maternega govorca in nekoga, ki ga zanimajo slovanske študije in jeziki (prim. ZAMU IV–2/20). Baerentova biografija v več ozirih odstopa od življenjepisov njegovih študijskih kolegov in kolegic. Po današnjem razumevanju je bil Baerent »migrant«, rojen 1892 v nemški družini²⁸ v Sankt Peterburgu, kjer je 1911 maturiral. Tam je tudi, kot je razvidno iz njegovih osebnih izkazov, študiral štiri semestre, ki so mu bili očitno naknadno priznani, torej je očitno študiral podobno stroko. Na Filozofsko fakulteto se je vpisal v letnem semestru 1923 in nato študiral še štiri semestre, najprej na filozofiji in enem modernem jeziku, nato pa na germanistiki in

27 Zanimivo je, da se v *Izpitnih predpisih* prejšnja skupina X razdeli, tako da imamo sedaj pod XIII: »narodni jezik in književnost«, pod XIV pa: »narodna književnost«, ki pa ni slovenska, temveč jugoslovanska.

28 V osebnih izkazih je Baerent kot narodnost navedel nemško, medtem ko je njegovo rusko državljanstvo, ki ga je leta 1938 zamenjal za jugoslovansko, označeno kot »podanstvo: rusko« (prim. Henrik Baerent ZAMU IV–2/20).

romanistiki – tako je napisal v svoje osebne izkaze. Toda zaključil je, vsaj če lahko zaupamo navedbam v seznamu diplomantov, le germansko filologijo, primerjalno književnost in književno teorijo ter temelje primerjalne gramatike.

Študijsko leto 1925/26 Fakulteta *Filozofska*
 Oddelak *Filozofija in germ. filologija*

Univerza kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. **5**

Zimski semestr od *1. oktobra 1925* Število semestra: *11*
 Fakultet do *27. januarja 1926*

Osební izkaz
 rednega študenta

Ime in priimek	<i>Henrik Baerent</i>	Zrlošilni listi	<i>28. 11. 1911</i>
dne	<i>20. dec. 1892</i>	na šoli	<i>Šk. št. 106. 1. kl. v Ljubljani Baerent</i>
Rojen kraj (okraj)	<i>Rusija</i>	Dosedajni vinski solski študije	<i>4 semestr. na Rusovack in 6 na kralj. gimnaziji</i>
dežela	<i>Rusija</i>	Uršavni listi	<i>Filozofsko. pedagoški. predi študij</i>
občina	<i>Rusija</i>	Imatrikuliran na tuk. univerzi dne	<i>5. oktobra 1922</i>
Prišležen (domo-vinstvo)	<i>Rusija</i>	Štev. v matrici	<i>2</i>
Ime očet. oz. varuha (ako je študent mladoleten)	<i>Karl Baerent</i>	Naslov v Ljubljani	<i>črnaška planota št. 1.</i>
Narodnost	<i>nemška</i>		

Seznam predavanj.

Ime docenta	Naslov predavanj	Tedensko ure	Opombe
<i>Dr. Franc Vider</i>	<i>Filozofija</i>	<i>4</i>	
<i>— — —</i>	<i>Evropska filologija</i>	<i>2</i>	
<i>Dr. Franc Piran</i>	<i>Filozofija germ. prave jez.</i>	<i>4</i>	
<i>Dr. Jozef Kötner</i>	<i>Filozofija germ. nemške jezike</i>	<i>3</i>	
<i>— — —</i>	<i>Latinska: indogerm. jeziki</i>	<i>2</i>	
<i>Dr. Karl Otker</i>	<i>Indoevropska debelologija</i>	<i>3</i>	
<i>— — —</i>	<i>Latinska: Evropski govorni jeziki</i>	<i>2</i>	
<i>Dr. Martek</i>	<i>Francoska književnost 19. st.</i>	<i>2</i>	
<i>— — —</i>	<i>Evropska avtorje jezika</i>	<i>2</i>	
<i>Dr. Antonia</i>	<i>Anglistina II.</i>	<i>2</i>	

V Ljubljani, dne *7. 1. 1926*

Študent potrjuje veljavnost semestra: *[blue checkmark]*

Študentovo podpis študenta: *Henrik Baerent*

Slika 4: Izkaz Henrika Baerenta za ZS 1925/25 (Vir: ZAMU I-238)

Nejasno je tudi, kdaj je dokončno zapustil Rusijo oz. Sovjetsko zvezo in kako to, da se je znašel v Ljubljani. Leta 1928 do jeseni 1929 je bil zaposlen kot pogodbeni suplent na gimnaziji v Zaječarju v Srbiji. Na Univerzi v Ljubljani je kot pogodbeni lektor²⁹ Baerent dvanajst let izvajal štiri predmete, in sicer različne vidike »gramatike novovisokonemškega jezika«, prevajanje v slovenščino (na literarnih besedilih, v glavnem iz književnosti 19. stoletja) in v nemščino (slovenske avtorje) ter vaje iz stilistike in kompozicije. Iz tega lahko sklepamo,

29 Iz osebne mape je razvidno, da mu je univerza pogodbo podaljšala vsako leto oz. vsaka tri leta. (Prim. ZAMU IV-2/20).

da so bile jezikovne veščine študirajočih dokaj dobre, in da so morali izpopolniti in nadgraditi predvsem svoje prevajalske kompetence.³⁰

Proti koncu tega drugega desetletja, leta 1938/39, se v seznamih predavanj v okviru germanske filologije pojavita dve novi imeni: redni prof. Karel/Karol/ Dragotin **Oštir** (1888–1973) je kot primerjalni jezikoslovec germanistom in germanistkam nudil vpogled v indoevropsko lingvistiko in prevzel branje in interpretacijo gotskih tekstov do konca petdesetih let. Druga pridobitev je bila na področju anglistike: Za kratek čas, do leta 1941, je **Alexander Cameron Lawrenson** predaval angleško gramatiko, imel seminar o fonetiki, interpretaciji besedil in celo o angleški drami.

1.3.2 Študentsko življenje

Kako so v tistih prvih desetletjih živeli študenti in študentke? V veliki meri je bilo to seveda odvisno od gmotnega položaja staršev oz. koliko so lahko in želeli prispevati k študiju, pa tudi, ali so stanovali v Ljubljani in v bližini ali pa prihajali od drugod. Vsem ostalim, tistim, ki so si morali v Ljubljani poiskati sobo oz. prenočišče, posebno pa tistim iz revnih družin, ki so si morali priskrbeti zaslužek za preživetje in/ali živeti čim skromnejše, je pogosto trda predla in so se preživljali z inštrukcijami, občasnimi deli, honorarji in pomočmi.³¹ Lakoto je doživljal med svojim študijem tudi Jakob Kelemina, saj je bil »najmlajši sin siromašnega viničarja« (Luskovič 2008: 5) iz okolice Ormoža in se je moral od gimnazije dalje preživljati z inštrukcijami, ker mu je stric, ki je bil duhovnik, odtegnil pomoč, saj ni želel po njegovi poti.³²

Domovi, v katerih so stanovali dijaki ali študentje, so bili v tistih časih redki in tudi precej neudobni, kot npr. Akademski kolegij (na sedanji Kolodvorski 22), kjer je nekaj časa prebival tudi Srečko Kosovel v zgodnjih dvajsetih letih.³³

30 Kot ugotavlja Mateja Maslo (2020), je leta 1939/40 poučeval nemščino na trgovski akademiji, morda tudi že pred tem, vsekakor je sodeloval pri nekaterih publikacijah za srednje šole.

31 Ne glede na težak finančni položaj pa je bilo za slovensko mladino gotovo lažje študirati v bližnji Ljubljani kot prej v Gradcu, na Dunaju ali v Padovi, saj je večja bližina doma olajšala tudi fizično preživetje.

32 Keleminova hči Doris je tako napisala v svojih osebnih spominih na očeta: »Na univerzi se je v glavnem preživljal sam in bil pogosto več lačen kot sit. Tako si je [...] pokvaril prebavo, ki ga je nato mučila vse življenje« (Križaj 2008: 10).

33 Izredno zanimiv projekt literarne geografije med drugim identificira in opisuje vse lokacije, ki so vezane na primorskega pesnika Kosovela in njegovo sestro Anico. Prim.: *Literarni atlas Ljubljane* 2014: 104–107.

Sicer so si pa študentje in študentke morali – kot danes – poiskati sobe kot podnajemniki, pogosto so si jih delili in tudi menjavali, če se z gospodinjami niso razumeli. Ponekod so jim bili naklonjeni, pa ne le zato, ker so marsikateri družini ali gospodinji pomenili važen vir preživetja. Hranili so se po menzah in pri dobrohotnih družinah.

V centru mesta je bilo veliko kavarn in gostiln, kamor so lahko zahajali: Srečko Kosovel je npr. hodil »v kavarne hotela Union [...], Emona, vogal sedanje Cankarjeve in Slovenske [...], Zvezdo v Kazini [...], največkrat pa v Narodno kavarno, na vogalu Dvornega trga in Gosposke, nasproti Univerze« (*Literarni atlas Ljubljane*: 106). Morda so se germanisti in germanistke lahko zadrževali tudi v germanskem ali slovanskem seminarju v stavbi bivšega Deželnega dvorca. Vsekakor je začetek gradnje stavbe NUKa 5. 10. 1936, ki ga je projektiral Jože Plečnik v letih 1930–1931 in ki so ga izsilili študentje s številnimi protesti,³⁴ dal upati, da bodo imeli študentje in profesorji končno boljše študijske in delovne pogoje. Pred tem se je centralna univerzitetna knjižnica stiskala v nadomestnih prostorih II. državne gimnazije na Poljanah, kamor so fonde preselili potem, ko je bila zaradi poškodb ob potresu 1895 kakih deset let kasneje porušena stavba bivšega liceja na Vodnikovem trgu.

Ljubljana je tudi v tistih časih kulturno zainteresiranim študentkam in študentom nudila številne možnosti udejstvovanja, seveda od tradicionalnih gledaliških predstav, likovnih razstav, filmov do plesov v Kazini. Srečanj različnih regionalnih društev, pesniških večerov, diskusij o aktualnih kulturnih temah, ki so jih pogosto organizirali sami, so se lahko udeležili tudi tisti slabše situirani. O njihovih izvenfakultetnih političnih aktivnostih poroča Slavko Kremenšek v prispevku *Študentsko gibanje od ustanovitve univerze do druge vojne* (Kremenšek 1969). Čeprav so študentske organizacije s svojim delovanjem marsikdaj dosegle pozitivne rezultate za razvoj univerze, so po drugi strani večkrat žalosten odsev splošne politične razdrobljenosti, malodušnih razprtij in škodljivih medsebojnih napadov. V kakšni meri so bili v vse te dejavnosti vpleteni slušatelji in slušateljice na germanski filologiji, bi bilo zanimivo ugotoviti, toda zaradi pomanjkanja živih virov zelo zahtevno raziskati.

34 O borbi za prostore univerzitetne knjižnice piše Slavko Kremenšek v že omenjenem prispevku (Kremenšek 1969: 105–108).

1.4 Tretje desetletje 1939–1949: svinčena leta vojne in padec nemščine

1.4.1 Študij

Z vpisom v študijsko leto 1938/39 se je na germanistiki pokazal prvi resni upad, naznanilec kasnejših daljnosežnih sprememb za germanistično stroko in znanost. Diagram, ki kaže število študentov in študentk od leta 1919 do 1943 v triletnih razmikih, morda najbolje ponazarja, kako se je v vseh teh letih spreminjalo število študentov:

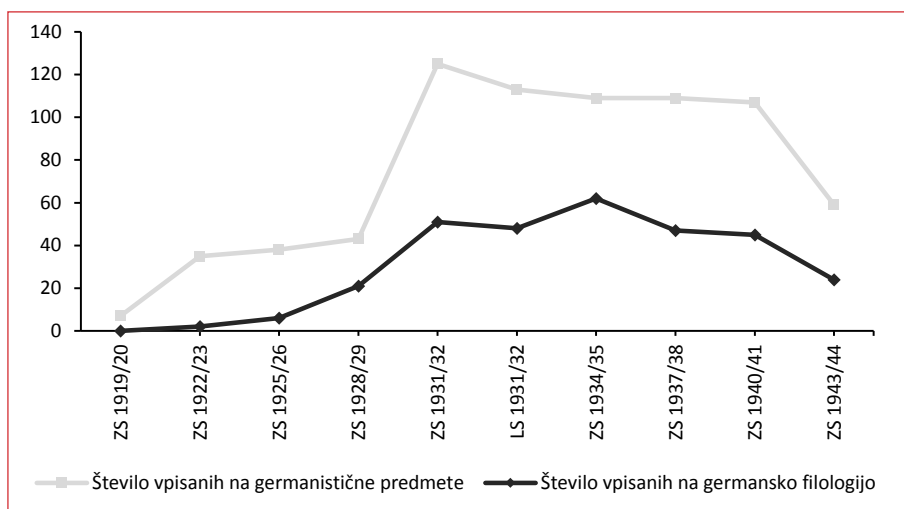

Diagram 3: število vpisanih od 1919 do 1943 v 3-letnih razmikih

Če je bilo še v ZS leta 1937/38 vpisanih 41 »čistih« sluhateljic in sluhateljev, germanistične predmete pa je obiskovalo več kot 100 študentov, je v letih 1938–1940 to število padlo na polovico. V naslednjih letih spet upada: v LS 1941 na 88, v študijskem letu 1941/42 na 68 (ZS) oz. 53 (v LS). V letu 1942/43 je v ZS poslušalo predavanja Kelemine le še 30 študentk, na germansko filologijo pa jih je bilo vpisanih le še 11. Razlogov za precejšen dvig v ZS 1943/44 (59 oz. 24 študentov) ne poznamo, morda je temu botrovala želja po čimprejšnjem zaključku študija. Za LS 1944 ter študijsko leto 1944/45 podatkov nimamo.

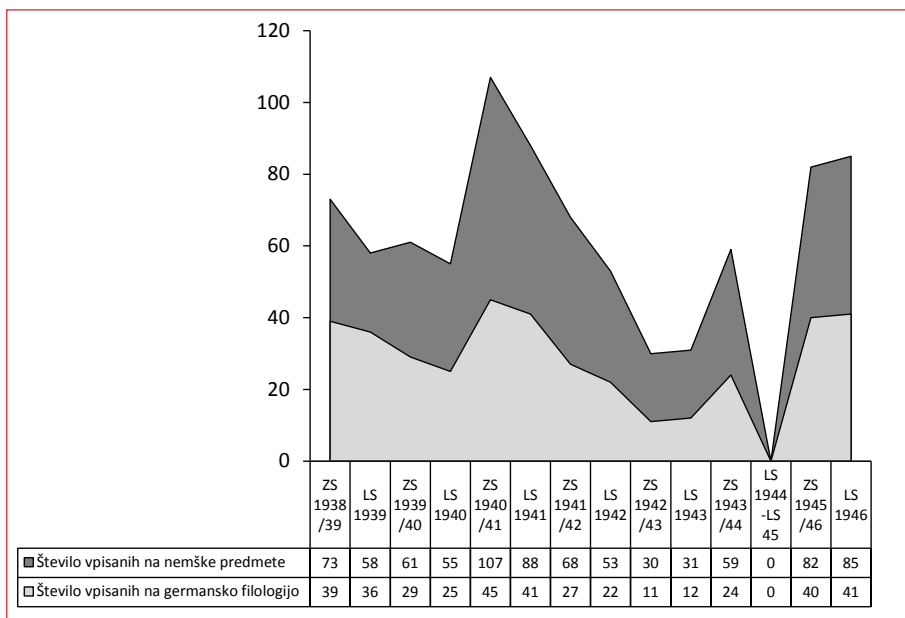

Diagram 4: Število vpisanih od 1938 do 1946

Znižanje je še posebno drastično, ko ga primerjamo z upadom študentk in študentov na fakulteti in celotni univerzi: tako upad v študijskem letu 1941/42 na fakultetnem in univerzitetnem nivoju še skoraj ni opazen (fakulteta od 507 na 499, univerza od 2474 na 2365), zares viden je šele v letu za tem (fakulteta od 499 na 313, univerza od 2365 na 1382). Razlogov za tako zmanjšanje števila študentov ni treba iskati daleč: zaradi okupacije in vojne veliko mladih pristane v taboriščih okupatorjev, se pridruži NOB in zapusti Ljubljano, kolaborira z okupatorjem idr. Naredbo, s katero je šef pokrajinske uprave, gen. Rupnik, dne 11. novembra 1943 odpravil predavanja, hrani univerzitetni arhiv (ZAMU IV-217), ne glede na zaprto univerzo pa so izpiti, rigorozi in promocije potekali tudi v teh svinčenih časih, ko je nemščina postala jezik okupatorja in nacizma; s tem pa se je rušil tudi njen ugled in pomen germanske filologije. Od tega udarca si germanistika še dolgo ne bo opomogla.

1.4.2 Učno osebje

V tem desetletju opazimo tudi precejšnjo fluktuacijo učnega osebja: stalnica je sicer še vedno Kelemina, ki je v zadnjem letu vojne tretjič prevzel naloge dekana

fakultete (1930/31, 1938/39, 1944/45). Že med vojno, morda tudi prej, pa se je začel pripravljati (kakor mi je pripovedovala njegova hčerka), da delno spremeni stroko, zato se je intenzivno ukvarjal z anglistiko. Odločitev Henrika Baerenta, da se takoj po začetku vojne 1941 javi k nemški Wehrmacht, preseneča in morda vzbuja nelagodje, saj se mu je tako mudilo, da je – kot je razvidno iz personalne mape – vest o svoji odpovedi prepustil kar svoji ženi. Od kod Baerentu tako močen občutek pripadnosti nemštvu in nemškemu rajhu, ni povsem jasno, saj iz njegovega, seveda nepopolnega, življenjepisa tudi ni razvidno, da bi kdaj v Nemčiji živel ali si tja želel. Izhajal je sicer iz nemške družine, ki je živela v Rusiji in nato v Sovjetski zvezi, neko nagnjenje do slovanstva bi mu pripisali že zaradi tega, ker se je odločil za študij v Sloveniji oz. Kraljevini SHS in svojo službo iskal tu, se naučil slovenščine, se ukvarjal s slovensko literaturo (in poznal tudi jugoslovanske literature) ter 1938 zaprosil za jugoslovansko državljanstvo, ki ga je tudi prejel. Ne glede na to pa se je na začetku druge svetovne vojne očitno deklariral kot Nемеc. Kot je znano, so Ljubljano, pa tudi Kočevsko, kjer je živelo največ avtohtonih Nemcev, t. i. Kočevarjev, zasedli Italijani. Zato sta nemška in italijanska vlada 31. avgusta 1941 podpisali sporazum, ki je predvideval odselitev vseh nemških državljanov oz. tistih, ki so se deklarirali kot »Volksdeutsche«, torej nemške narodnosti, iz Ljubljane in Kočevja v »rajh«. Ti optanti bi tudi takoj prejeli nemško državljanstvo (prim. Ferenc; Zupan 2011–2013). Na seznamu optantov sta bila navedena tako Henrik Baerent kot njegova dveletna hčerka Ingrid (prim. *Seznam Kočevarji*). Za Kočevarje je bila predvidena izselitev na območje Krškega in Brežic, za Nemce iz Ljubljane pa južna Koroška. Toda očitno se je Baerent odločil, da gre najprej v vojsko. Tu pa se sled za njim kot tudi za njegovo družino izgubi.

V teh letih se pojavita imeni dveh pogodbeno zaposlenih Nemcev, ki ju je po vsej verjetnosti poslala Nemška akademija iz Münchna, predhodnica današnjega Goethejevega inštituta: prvi je dr. **Franc Hille**, v Klumu (današnjem Chlumu) rojeni češki Nемеc, ki je študiral slavistiko in germanistiko v Pragi, kjer je 1934 tudi doktoriral. Akademija ga je leta 1935 poslala v Beograd, kjer naj bi organiziral pouk nemščine na Nemškem znanstvenem inštituta (ZAMU IV–17/287). Njegovo delovanje v Ljubljani je bilo očitno zelo kratko, verjetno le v LS 1941.³⁵ Izbran je bil,

35 Hille, ki je predaval o vzhodnoevropskih zadevah in nemško-jugoslovanskih odnosih, je bil 28. 01. 1941 izbran za honorarnega predavatelja in takoj začel poučevati. Njegova predavanja za naslednji semester so na osebnih izkazih prečrtana, saj naj bi odšel v Zagreb (prim. ZAMU IV–17/287 in pregled osebnih izkazov Mateje Maslo).

tako kot kasneje Drüner, za področje »deskriptivne gramatike nemškega jezika in stilistične vaje«, poučeval je pa literarne vaje o nemških pisateljih 19. stoletja. Leto kasneje je prevzel vaje iz istega predmeta **Oton Drüner**, ki ga je prav tako poslala Nemška akademija (ZAMU IV–10/163) in je izvajal štiriurne vaje o nemških, avstrijskih in švicarskih avtorjih 19. stoletja; v ZS je napovedal vaje o Gottfriedu Kellerju in Conradu Ferdinandu Meyerju in odprto predavanje (Collegium Publicum) o Richardu Wagnerju in Friedrichu Nietzscheju, a slednje očitno ni bilo izvedeno.³⁶ Od leta 1943 v seznamih predavanj ni tujih imen, saj sta tudi Fanny Copeland in Alexander Cameron Lawrencon odšla, prva je bila internirana v Italiji in se je lahko vrnila v Ljubljano šele 1953. Od LS 1942 dalje ju je nadomestil **Josip Sodja**, ki je postopoma večal ponudbo angleščine in jo v zadnjem semestru pred prepovedjo predavanj na univerzi izenačil z nemščino, kar je bilo za tiste čase presenetljivo; Sodja je deloval tudi še po vojni vse do leta 1956, ko se je upokojil (*Zbornik* 1999: 374–375).

Konec vojne in leto 1945 lahko podobno kot v nemški literarni zgodovini proglasimo za »Stunde Null«, torej »leto nič«, saj je to leto zaznamoval jasen preobrat za slovensko germanistiko in za njene pretekle in prihodnje orientacije. Takorekoč od danes na jutri, s seznamom predavanj za študijsko leto 1945/46, se germanska filologija spremeni v temeljih: razen Keleminove historične gramatike nemškega jezika – pa še ta kasneje odpade –, so v njem le predavanja in vaje k anglističnim predmetom. Temeljna predavanja, na katera se je pripravljajl že vrsto let, je prevzel Kelemina, ki je zaradi tega, ker je bil predsednik ljubljanskega angleškega kluba, takoj po vojni celo preživel tri tedne v zaporu (prim. Mòle 1970: 506).

Vprašanje, kako po vseh grozotah vojne in okupatorstva ravnati z *linguo non grato* in kako kljub vsemu obdržati germansko filologijo, se je preprosto rešilo tako, da se je fokus pomaknil na angleščino. V povojnem študijskem letu 1945/46 je tako na seznamu predavanj le en nemški predmet, in to je predavanje Kelemine iz *Historične slovnice nemškega jezika*.³⁷ Vsi ostali predmeti germanske filologije, tako pri Kelemini kot Josipu Sodji, so s področja anglistike. Če je bila pred tem »germanska

36 Oboje verjetno ni bilo izvedeno, ker ima deset od enajstih slušateljev in slušateljic predmet o obeh švicarskih avtorjih prečrtan (prim. Maslo 2020).

37 Pregled knjig z osebnimi izkazi nudi glede števila študentov in študentk v dveh semestrih študijskega leta 1945/46 naslednjo sliko: v ZS je bilo na predavanje prof. Kelemine vpisanih 57, od tega 37 slušateljic in 20 slušateljev, več kot tretjina germanistk in germanistov; v LS se zniža na 53, od tega 20 slušateljic in 33 slušateljev. V glavnem gre za povsem druge študentke in študente kot tiste, ki so bili vpisani v zadnji letnik med vojno pred zaprtjem univerze.

filologija« v prvi vrsti germanistika v smislu nemškega jezika in književnosti, se je po 1945, predvsem pa od naslednjega študijskega leta dalje, obrnila k anglistiki: vse do leta 1950 ni bil ponujen noben predmet s področja nemščine, kar nas glede na posledice, ki sta jih pustili okupacija in vojna, ne sme presenečati. Še vedno pa ostaja neznanka, kaj je bilo tisto, kar je dejansko botrovalo temu popolnemu izbrisu nemščine: ali je šlo za odločitev predstojnika ali bolj za politične dejavnike oz. takratno politično voljo ali pa za skupek več razlogov.

Germanistika kot veda o nemškem jeziku in literaturi se je začela postavljati na noge šele od petdesetih let dalje; resentment proti vsemu nemškemu in odpor oz. nenaklonjenost do nemškega jezika tudi iz nepolitičnih razlogov pa je občasno čutiti vse do danes. Začetek zmagovalnega pohoda angleščine lahko torej na Filozofski fakulteti datiramo že v leto 1945, saj je bilo treba po vojni poskrbeti tudi za učiteljske kadre za pouk angleščine v šolah. Germanistika v ožjemu smislu je potem potrebovala številna desetletja, da je dosegla anglistiki primerljiv status in položaj. S habilitacijo in docenturo dr. Dušana Ludvika l. 1962 se je oddelek razdelil na dve katedri, eno za nemcistiko in eno za anglistiko, leta 1998 pa se je skupni Oddelek za germanske jezike in književnosti sporazumno razdelil na dva oddelka, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko ter Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.

1.5 Kdo so bili študentje in študentke germanistike?

Poleg splošnega orisa zgodovine germanske filologije želimo v tem zborniku predstaviti tudi celotni študijski proces ter postaviti v ospredje študentke in študente, diplomantke in diplomante germanske filologije. Že samo omembe ali kratke predstavitve vseh, ki so v kasnejšem življenju postali družbeno pomembni in so navedeni v eni izmed slovenskih biografij, v nacionalni ali regionalnih, so se izkazale kot naloga, ki presega okvir tega zbornika.³⁸ Zato naj navedemo le na kratko nekaj podatkov o diplomantkah in diplomantih »prve generacije« ter opozorimo na nekaj tistih, ki so študirali na našem oddelku in kasneje zasloveli na tem ali onem področju: število tistih, ki se jih je vpisalo v slovenski kolektivni spomin, je presenetljivo visoko.

38 Ker so se življenjske zgodbe germanistk in germanistov izkazale kot izredno zanimive in raznolike, načrtujemo posebno publikacijo, v kateri bomo poglobljeno predstavili predhodnice in predhodnike študija germanistike in vključili številne zanimivosti, do katerih smo se pri raziskovanju dokopali.

1.5.1 Diplomanti in diplomantke »prve ure«

Prvi diplomant na germanski filologiji je bil slovenist, jezikoslovec, leksikograf in prevajalec **Ivan Tominec** (1890–1965), rojen v Lomeh pri Črnem vrhu. Ker je študij absolviral že v Gradcu in mu je bil ta priznan, predavanj pri Kelemini sploh ni obiskoval, temveč se je takoj po začetku delovanja ljubljanske univerze, že 19. 12. 1919, prijavil »k polaganju diplomskega izpita iz nemščine kot glavnega predmeta«³⁹.

Čeprav je zaključil obe stroki kot glavni,⁴⁰ je veljalo njegovo zanimanje predvsem slovenščini. Postal je strokovnjak za domače, črnovrško narečje, in leta 1964 izdal monografijo ter slovar, ki veljata za prvi pomembni dialektološki študiji. Bil je učitelj na ljubljanski Tehnični srednji šoli, pisal je številne jezikoslovne in leksikografske razprave ter prevajal leposlovje iz nemščine in ruščine. V reviji *Jezik in slovstvo* je objavil več kot petdeset razprav, s katerimi je, kot navaja Suhadolnik (2013), »[z]aradi leksikografske prakse in široke razgledanosti (npr. v botaniki) [...] uspešno posegal v terminologijo«.

Po drugem diplomantu, **Janku Glaserju** (po vojni: Glazer) (1893–1975), je poimenovana Osnovna šola in knjižnica v Rušah, kjer se je rodil in tudi umrl. Že v mladosti ga je pritegnila poezija, saj je že v času šolanja na klasični gimnaziji v Mariboru objavljala pesmi v *Ljubljanskem zvonu* (1909). Maturiral je z odliko l. 1913 in nato študiral v Gradcu, na Dunaju, v Zagrebu in slednjič v Ljubljani. Iz življenjepisa, ki je priložen diplomski mapi, beremo o njegovih dvomih glede izbire študija, saj so ga zanimala zelo različna področja.⁴¹ Posebno zanimiva za naš zbornik je njegova »domača naloga«, torej diplomsko delo, z naslovom *Die slowenische Frage in der neueren deutschen Dichtung (Slovensko vprašanje v novejši nemški književnosti)*. Obsežno (143 str.) in v lepi pisavi izdelano diplomsko delo navdušuje iz več razlogov: po eni strani prikazuje vzvišen odnos nemških domačijskih avtorjev do slovenstva in kritično ovrednoti ter umesti slovensko »inferiornost« ter niza in analizira skupek besedil, ki so danes povsem pozabljena. Po drugi strani je delo dragoceno, ker ponazarja raven takratnih »domačih nalog« ter strogo, toda povsem umestno ocenjevanje prof. Kelemine. Danes nas

39 Citiram iz besedila prve strani Fakultetne diplome z zgovorno številko 1 z dne 8. 7. 1920, ki je v fakultetnem arhivu, ni pa bibliografsko obdelana.

40 Eksplicitno navedeno v diplomski mapi pri poročilu o rezultatih izpitov, gl. ZAMU I-1-1.9 in v že omenjeni Fakultetni diplomi.

41 ZAMU I-2/2.3 slovenščina s srbohrvaščino in nemščina; delitev v dva glavna predmeta, diplomiral 17. junija 1922.

Glazerjeva diploma nagovarja prav zaradi svoje »avtentičnosti«, ki je botrovala pomanjkanju (znanstvene) distance. Že iz diplomskega besedila veje njegova ljubezen do domovine, o čemer priča tudi antologija *Slovenska narodna lirika*, ki jo je izdal l. 1920 (prim. SB-Glaser). Od leta 1920 do 1926 je poučeval na mariborski klasični gimnaziji. Poleg svojega pesniškega in literarnozgodovinskega dela se je proslavil predvsem kot bibliotekar, bil je ravnatelj Študijske knjižnice v Mariboru ter po vojni vodil njeno obnovo, urejal rokopisno zbirko itd. V našem kontekstu je pomembno tudi njegovo urednikovanje, izdal je recimo *Prešernove nemške poezije* (1950) in več izborov Goethejevih pesmi (1950, 1961, 1967). 1968 je za življenjsko delo dobil Prešernovo nagrado (prim. Zobec).

Mariani⁴² Zalaznik (1899–1982), edini slušateljci »prve ure«, pripada kar dvoje primatov: je sicer tretja diplomantka, toda pravzaprav prva »prava«, saj je bila nemščina njen prvi glavni jezik,⁴³ pri Tomincu in Glaserju pa drugi; predvsem pa je prva oseba, ki je na germanski filologiji doktorirala, že 18. 10. 1922. To je bilo možno v prehodnem času veljavnosti izpitnih predpisov do leta 1925 zaradi dvojnosti sistemov, o katerih je bilo že govora.⁴⁴ Ne glede na to, da je Kelemina svoje slušatelje in slušateljico »prve ure« zaradi skromnega števila v tistem prvem letu lahko dobro spoznal že med predavanji in vajami, se je Mariana Zalaznik s svojim znanjem bolj fokusirano predstavila prav med izpiti, kar bi lahko bil razlog, da jo je profesor pozval oz. napotil k poglobljenemu študiju starega jezika (prim. življenjepis v ZAMU I–4/3.10).

42 Pisava imena Mariane Zalaznik se po dokumentih razlikuje, enkrat z j, drugič brez, kasneje najdemo tudi pisavo po nemškem vzoru z dvojnimi n: Marianna; sama se je podpisovala kot »Mariana« in uporabljala najraje ime Miriam.

43 Prim. diplomsko mapo, iz katere je ta prednost nemščine povsem jasna. Žal pa navaja, očitno pomotoma, kasnejše *Izpričevalo o usposabljanju za pouk na srednjih šolah* obraten vrstni red: »da more učiti francoščino in nemščino v vseh razredih srednjih šol«.

44 V *Seznamu predavanj 1920/21* veljajo namreč za prijavo na doktorat isti pogoji kot za diplomu, z razliko, da morajo kandidati in kandidatke priložiti »izvirno disertacijo iz enega, v členu 3. navedenih glavnih predmetov [...] V disertacija mora biti označena vsa znanstvena literatura, ki jo je kandidat uporabljal« (Člen 3 razdelka *Doktorski izpiti na filozofski fakulteti*, nepag.). V nekaterih obdobjih, v nekaterih strokah (recimo pri juristih) in nekaterih državah (do Bolonjske reforme recimo v Italiji) se je lahko študij zaključil z doktoratom z disertacijo ali brez nje, to so lahko nadomestili rigorozi. Če je bila disertacija aprobirana, jo je moral kandidat oz. kandidatka zagovarjati pred pripravljeno komisijo, ki je lahko teze tudi ovrгла, poleg tega je bil še obsežen doktorski izpit iz strokovnega in filozofskega dela. Kako stroga je bila zahteva po izvornosti, obvladanju metodologije in obsegu znanstvenega prispevka, iz dokumentov ni jasno, ker so ti tozadevno bolj skopi, vsekakor lahko domnevamo, da je bil bistveno večji poudarek na zagovoru in ustnem izpitu in morda – v primerjavi z današnjo prakso – manjši na samem doktorskem delu (prim. tudi Dekleva 2013: 26).

Po diplomi je Mariana Zalaznik poučevala nemščino in francoščino, mdr. tudi na liceju v Ljubljani. Medtem se je odločila, da postane redovnica pri loretskih sestrah oz. »angleških gospodičnah« na Bavarskem in je, kot piše Jože Kokalj, po pripravi v Angliji

odšla l. 1930 v Indijo. Najprej je poučevala v Patni, kjer je bila od l. 1940 tudi prednica. Bila je še ravnateljica gimnazije v Allahabadu, Džhansi in Kanpurju. L. 1959 je prišla v Evropo, vendar v domovino ni mogla, ker ni dobila vizuma. Zadnja leta so jo mučile bolezni (siva mrena na očeh, huda revma, pogoste omedlevice). [...] Ko jo je 1964 obiskal duhovnik Vinko Zaletel, je bila kot ravnateljica v Kanpurju odgovorna za 1000 učenk. (Kokalj 1986: 68).

Dr. Mariana oz. Miriam Zalaznik je umrla v vele mestu Kanpurju, ki leži v Severni Indiji, v zvezni državi Uttar Pradesh in dolini Gangesa.

Slika 5: Mariana Zalaznik verjetno ob promociji
(Vir: zapuščina M. Zalaznik, osebni arhiv)⁴⁵

45 Fotografija je v lasti Dušanke Jovanović, pranečakinje dr. Mariane Zalaznik, ki se ji na tem mestu zahvaljujem tako za informacije o njeni teti kot tudi za poslane fotografije in dovoljenje za objavo. Posredovala mi je tudi zvezo z dr. Heleno Matoh iz ZRC Koper, ki natančneje proučuje delo in življenje naše prve doktorandke in me je napotila na Kokaljevo knjigo.

Njen študijski kolega »prve ure« **Stanislav** (oz. Stanko) **Rapè** (1898–1969) je svoje življenje posvetil povsem drugim področjem: bil je »pedagog, politik, organizator športnega in prometnega letalstva« (Braz 2013). Kljub temu pa je doktoriral istega leta kot M. Zalaznik iz pedagogike, torej 1922, in morda sta bila celo skupaj promovirana.⁴⁶ Nemščino je vpisal kot stranski predmet pedagogike in psihologije in obiskoval predavanja od prvega do četrtega semestra. Kratek čas je poučeval, nato pa deloval kot politik in se kasneje profesionalno zaposlil v letalstvu, saj se je že v avstro-ogrski vojski izučil za pilota. Bil je dolgoletni tajnik slovenske letalske organizacije, zelo je bil aktiven pri gradnji domačih letal, pri izgradnji letališča v Ljubljani (1928–1933) ter jadranskega središča na Blokah, po vojni pa se je začel ukvarjati s filmom (prim. Braz 2013).

Francè Pacheiner je študiral na ljubljanski Filozofski fakulteti slovenistiko in germanistiko. V marcu 1922 je z odliko opravil dva izpita pri prof. Kelemini. Leto kasneje je bil zaposlen kot suplent na Kočevski gimnaziji in zaključil študij februarja 1926 (prim. ZAMU I–12/61 in *Izpričevalo FF*). Čeprav je pisal domačo nalogo na temo *Lautverschiebung*, se je tema klavzurne naloge glasila *Das Bleibende in Herders Wirksamkeit*. Po podatkih iz šolskega arhiva je na gimnaziji Kočevje služboval osem let in dva meseca.⁴⁷ Nato je bil l. 1932 »premeščen na državno realno gimnazijo v Starem Bečeju«⁴⁸. Skupaj s kolegom Rudolfom Kolaričem je v tridesetih letih objavil nekaj učbenikov za nemščino,⁴⁹ po vojni pa se je očitno bolj posvetil slovenščini (gl. *Cobiss*).

Njegov kolega **Rudolf Kolarič** (1908–1975), ki je vnesen v Slovenski biografski leksikon kot »jezikoslovec«, izhaja iz drugega konca Slovenije, in sicer je bil rojen v Hermancih pri Ptujju (prim. *Izpričevalo FF*), gimnazijo je obiskoval v Mariboru in Ljubljani, kjer je 1919 maturiral z odliko (očitno je bil tudi sošolec

46 V tem letu je bilo skupaj 12 promovirancev, 8 doktorjev s Pravne fakultete, 3 doktorji in ena doktorica s Filozofske fakultete. Poleg M. Zalaznik in S. Rapèta še pesnik Mirko Pretnar in Vasilij Isajević.

47 Podatek mi je posredoval sedanjí ravnatelj Gimnazije in srednje šole Kočevje, g. Tomaž Markovič, prav tako germanist, ki se mu tu zahvaljujem (osebno el. sporočilo z dne 11. 3. 2019).

48 Prim. el. sporočilo ravnatelja T. Markoviča, ki je tudi opozoril na to, da je bila stavba, kjer se je nahajal šolski arhiv, aprila 1945 zaradi padca letala delno uničena, z njo pa tudi arhivsko gradivo.

49 V Cobissu so zavedeni naslednji učbeniki: *Nemška vadnica za srednje šole II*, 1938; *Nemška vadnica za meščanske šole II*, 1938; *Nemška vadnica za srednje šole III*, 1939; *Nemška vadnica za meščanske šole III*, 1939; *Nemška vadnica za meščanske šole IV*, 1940; *Nemška slovnica za srednje in sorodne šole III*, 1939; *Nemška čitanka za srednje šole IV*, 1940.

Franceta Pacheinerja, saj sta oba hodila v I. drž. gimnazijo). Tudi on je vpisal slovensko in germansko filologijo, odločil se je za doktorat in ga 27. junija 1923 opravil oz. bil promoviran iz slovanske filologije, skupaj s francistom in nemcistom ter pesnikom Pavlom Karlinom. (Istega leta, toda verjetno decembra, je bila promovirana prva dekanja Filozofske fakultete Alma Sodnik, ki je prav tako poslušala Kelemino.) Za klavzuro je prav tako kot Pacheiner dobil temo o Herderju: *Das Fortwirken Herderscher Ideen in der Doktrin der Romantiker*. Bil je soavtor *Slovenske slovnice* in član uredniškega odbora *Slovenskega pravopisa* ter se v številnih svojih člankih in razpravah ukvarjal tudi z otroškimi govorom (prim. *Slovenski veliki leksikon*, 2004: 295).

V prvi, zimski semester sta se vpisala še slušatelja **Franjo Modrijan**, roj. 23. 7. 1894 v Zatičini pri Litiji, in **Dragoljub Obradović**, roj. 7. 8. 1898 v Ljuboviji (Srbija); Modrijan se v naslednjih semestrih ne pojavlja več, Obradović je vpisal Kelemino (predavanje in seminar) še en semester in nato tudi izginil iz seznamov. Prav tako **Stevan A. Obradović**, rojen 2. 4. 1870 v Gradu Srijemskemu; očitno je zaključil študij bogoslovja in naredil izpit za paroka in župnika. Zato pa naletimo v letnem semestru 1919/20 na kar dva kasneje znana slušatelja, zgodovinarja in šolnika **Janka Orožna** (1891–1989), ki pa je bil slušatelj le en semester in se tudi kasneje z nemščino očitno ni posebej ukvarjal, saj se je osredinil na zgodovinska, zemljepisna in pedagoška vprašanja ter pisal učbenike za ruščino in češčino (prim. Šlebinger 2013). Drugačen primer je **Fran/c Sušnik** (1898–1980), saj spada med ne prav redke slušatelje na germanski filologiji, ki so svoj študij zaključili na drugi univerzi. Poleg letnega semestra 1920 je Sušnik poslušal prof. Kelemino še celo štud. leto 1920/21, nato pa odšel v Zagreb, kjer je l. 1924 doktoriral iz nemške književnosti. V svoji disertaciji je obravnaval delo takrat še živečega nemškega pisatelja Gerharta Hauptmanna (1862–1946), in sicer na temo *Der Ideengehalt seines Dramas*.⁵⁰ Fran/c Sušnik st. je izhajal iz delavske in kmečke družine, kar je zaznamovalo predvsem njegovo delovanje po drugi svetovni vojni. Po diplomi je poučeval na različnih šolah, mdr. tudi na učiteljski in klasični gimnaziji v Mariboru, po vojni pa je deloval zlasti na Ravnah na Koroškem, kjer je bil že

50 Prim. Arhiv Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu: AFF, Knjiga doktorata (br. 269 i 270): »Fran Sušnik, r. 14. 11. 1898. u Prevalju [...] rasprava (disertacija): Gerhart Hauptmann: Der Ideengehalt seines Dramas; ocijenili: Stjepan Tropsch i Dragutin Boranić; ocjena dobar; 16. 1. 1924.« Zahvaljujem se Milki Car in Ivani Cvijovic Javorina za posredovanje tega podatka.

leta 1945 pobudnik in ustanovitelj gimnazije in nato še študijske knjižnice, ki danes nosi njegovo ime. Gimnazijo je vodil do upokojitve, nato pa je prevzel vodenje študijske knjižnice. Prav njegovo poreklo je bilo odločilno pri njegovih prizadevanjih, da bi dostop do izobrazbe in kulture omogočil tudi delavcem in kmetom. Poleg zaslug, ki jih ima Franc Sušnik za kulturo in izobraževanje na Ravnah, je bil tudi literarno dejaven, objavil je številne članke in razprave z zgodovinskim ozadjem, v tridesetih letih pa tudi znanstvene preglede jugoslovanskih književnosti in svetovne literature (prim. SB Sušnik).

Slika 6: Franc Sušnik na delovišču gimnazije na Ravnah, 1949 (Vir: wikipedia)

Zanimanje za književnost in želja po lastnem literarnem ustvarjanju sta v preteklosti zagotovo velikokrat botrovala izbiri študija na filologijah. To lahko domnevamo tudi za **Ivana Albrehta** (1893–1955), zadnjega slušatelja »prve ure«, ki pa študija – tako kot mnogi drugi – ni zaključil. Po končani gimnaziji v Ljubljani 1913 in vpoklicu v vojsko med prvo svetovno vojno je študiral fiziko v Gradcu in bil po razpadu monarhije prostovoljec na Koroškem. Nato je bil vpisan v prva dva semestra na germanski filologiji v Ljubljani, v štud. letu 1923/24 in ZS 1924/25. Poznanstvo z Ivanom Cankarjem že v gimnazijskih časih, ko je

začel literarno ustvarjati, ga je uvedlo »v krog ustvarjalcev *Ljubljanskega zvonca*« (Koron 2013), tako da tudi njegovo kasnejše pesniško in prozno delo izhaja iz moderne. Objavljal je v številnih revijah, pisal tudi za otroke in mladino, v našem kontekstu pa moramo izpostaviti njegove prevode iz nemščine, in sicer Petra Altenberga, Heinricha Heineja in Nikolausa Lenaua.

1.5.2 Delež žensk in moških

Za filologije danes velja, da so to izrazito »ženski« študiji, saj znaša delež moških na današnjih študijskih programih manj kot četrtino. Prvih deset let germanske filologije je bilo to razmerje obrnjeno: ⁵¹

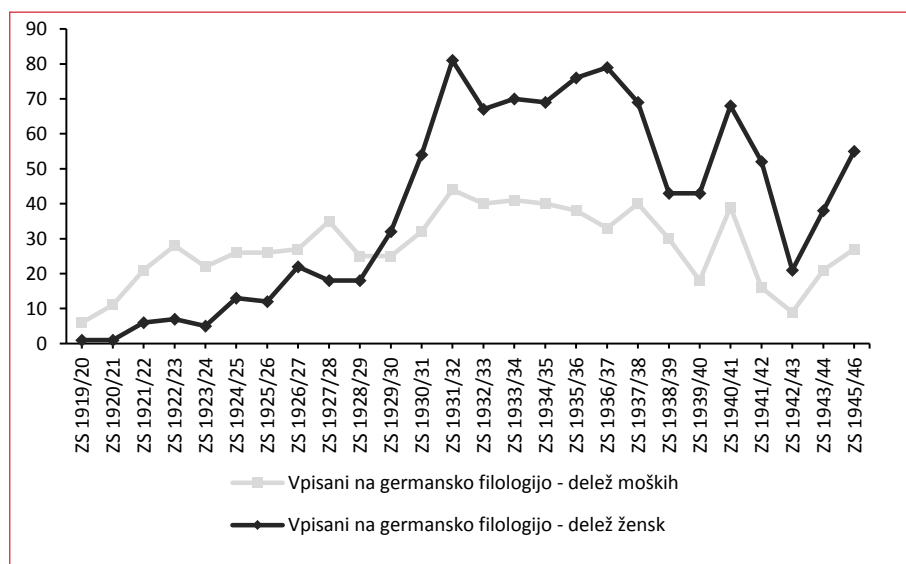

Diagram 5: Vpisani na germansko filologijo: delež žensk in moških

Iz diagrama je razvidno, da se je delež študentk naglo povečeval: če je v prvem študijskem letu študirala zgolj ena študentka, se je razmerje med moškimi in ženskami deset let kasneje, v študijskem letu 1929/30, prvič spremenilo v korist žensk: na germansko filologijo je bilo vpisanih 32 žensk in 25 moških. V študijskem letu 1931/32 je študiralo skoraj dvakrat več žensk kot moških (81 žensk in 44 moških), v naslednjih letih pa se je večinoma ustalilo razmerje 2/3 žensk in 1/3 moških.

51 Diagram je na podlagi zbranih podatkov naredila Mateja Maslo (2020), poglavje pa dopolnila Irena Samide.

Ves ta čas – vse do svoje smrti leta 1957 – je bil predstojnik oddelka Jakob Kelemina. Kot zanimivost lahko dodamo, da je moški spol pri vodenju oddelka prevladoval vse do leta 2000. V prvih osemdesetih letih obstoja oddelka je bila le šest let v vodstvu ženska – prof. dr. Meta Grosman je vodila takratni Oddelek za germanske jezike in književnosti v letih 1988 do 1992 in ponovno od 1996 do 1998. Po letu 2000 se je ta trend povsem obrnil.

1.5.3 »Pravi« germanisti in germanistke

V prvih treh desetletjih obstoja univerze je študij germanske filologije kot glavnega predmeta zaključilo približno 130 študentk in študentov. V nadaljevanju omenjamo nekaj tistih, ki so se s svojim delom in ustvarjanjem posebno izkazali.⁵² Verjamemo, da jih lahko tudi tako ohranimo v kolektivnem spominu.

Od kasnejših univerzitetnih učiteljic in učiteljev germanistike so v prvem desetletju študirali že večkrat omenjeni **Henrik Baerent**, ki je diplomiral 1. 7. 1926, ob prehodu v drugo desetletje pa **Adela Žgur** (1909–1992) in **Melita Pirc Počkar** (1909–1984), obe v letih 1928–1932. Tržačan **Valter Braz** (1914–1988; štud. l. 1933–1937) je študij zaključil 16. 10. 1937. Dolgoletni predstojnik prof. **Dušan Ludvik** (1914–2001) je diplomiral pred koncem vojne, 3. 7. 1944.⁵³

Tudi pisateljica **Milena Mohorič Premru** (1905–1972) spada med »prave« germanist(k)e. Po zaključku ženske reformne realne gimnazije v Ljubljani se je vpisala na germanistiko in diplomirala 17. oktobra 1928 (ZAMU I–15/7.38). Poučevala je v Ljubljani, Novem Mestu in Kranju, po vojni pa je delovala na Višji pedagoški šoli v Ljubljani. Poleg krajših literarnih prispevkov je v različnih revijah objavljala tudi kritike in prevode ter izdala več spominskih in mladinskih knjig. Za nas je zanimivo, da je že 1935 prevedla Goethejevega *Egmonta* in l. 1946 *Toma Sawyerja* Marka Twaina. Med pisatelje spada tudi **Leopold Stanek** (1908–1970), ki je študij zaključil 16. 10. 1931, predvsem je pa za nas pomemben zato, ker je prevajal Stefana Zweiga, Goetheja in druge nemške avtorje. V gledališki in filmski branži se je udeleževal v različnih vlogah pomembni vizionar umetnosti **Ferdo Delak** (1905–1968), ki je bil vpisan na germanski filologiji osem semestrov od 1925 do 1929 in nato še v ZS 1938/39 in mdr. pisal v nemščini za

52 Večina teh podatkov je vzeta iz *Slovenske biografije* (<https://www.slovenska-biografija.si/>), ki je prosto dostopna na spletu in v kateri so mdr. zbrani podatki iz *Slovenskega biografskega leksikona* in *Primorskega slovenskega biografskega leksikona*. Podrobnejši podatki so navedeni v seznamu literature.

53 Več o naših kolegih in kolegih v drugem poglavju.

revijo *Sturm* o novi umetnosti v Jugoslaviji. Celjan **Bogomir Skabernè** (1903–1939) je bil na germanistiki vpisan v letih 1925–1929 in jo zaključil 31. 2. 1930, nato pa je od l. 1933 nadaljeval študij v Berlinu, poleg filologij tudi časnikarske vede. Iz te stroke je doktoriral z disertacijo *Die Anfänge der jugoslawischen Presse u. die Bestrebungen zur sprachlichen Einheit*. **Vida Lojk (Fakin)** (1915–2001; štud. l. 1933–1937) je bila vsestransko nadarjena: študirala je germanistiko ter se po vojni vpisala še na ALU, kjer je 1949 diplomirala. Delovala je kot likovna pedagoginja in se zavzemala za estetsko vzgojo otrok. Njen slikarski opus je zaznamovan bolj intimistično in nadrealno, razstavljala je na številnih osebnih in skupinskih razstavah. Tržačanka **Silvira Tomasini** (1913–1942; štud. l. 1933–1937) je diplomirala 18. 6. 1938. Že za časa študija se je priključila levo usmerjeni akademski mladini in postala življenjska sopotnica proletarskega pesnika, pisatelja in dramatika Toneta Čufarja. Po končanem študiju sta se preselila v Maribor in Silvira kot številni drugi diplomanti Filozofske fakultete ni mogla dobiti dela; šele l. 1940 so ji ponudili mesto v Kosovski Mitrovici. Tam je delovala na socialnem in kulturnem področju ter organizirala ženske za narodnoosvobodilni upor; tam jo je gestapo zaprl in ustrelil. Silvira Tomasini je narodna herojka; po njej so imenovali dve šoli in ji postavili spomenik (prim. Nedog 2013).

Slika 7: Spomenik Silviri Tomasini pred Filozofsko fakulteto v Mariboru
(Vir: Wikipedia, foto Miran Hladnik)

1.5.4 Vpisani na germansko filologijo

Tudi med tistimi, ki germanske filologije niso študirali kot glavnega predmeta, temveč so hodili na predavanja le nekaj semestrov, je veliko kasnejših znanih osebnosti. Zlasti številni so – kar je razumljivo – literati in literatke, ki so svojo strast za književnost prenesli v lastno ustvarjanje, se z njo znanstveno ukvarjali ali/in o njej pisali. Med literarno ustvarjalnimi velja omeniti pesnika Milana Bekarja⁵⁴ (1897–1966), ki si je dopisoval s Kosovelom, Antona Podbevška (1898–1981; štud. l. 1921/22), nato pripovednika in literarnega zgodovinarja ter kritika Antona Slodnjaka (1899–1983; 5 sem. 1922–1924), pisateljico in profesorico francoščine ter srbohrvaščine na različnih gimnazijah Marijano Kokalj (Željeznov) (1898–1964; ZS 22/23) ter pisatelja dr. Pavla Karlina (1899–1965; štud. l. 23/24), ki je bil l. 1961 za kratek čas zaposlen tudi na germanistiki.

V prvem desetletju germanistike naletimo tudi na pesnika, kritika, esejista in prevajalca Franceta Vodnika (1903–1986; štud. l. 25/26 in 26/27) in seveda Srečka Kosovela (1904–1926; LS 25/26). V drugem desetletju študirata na germanistiki pravnik in pesnik Ivan Korošec (1913–1942; ZS 31/32) in Branka Jurca (1914–1999; l. 34/35 in 35/36), priljubljena otroška pisateljica.

Med pesnike in pisatelje, ki so v tretjem desetletju obiskovali pouk na germanski filologiji, spadata Tone Seliškar (1900–1969; l. 39/40 in 40/41) ter Zdenka Serajnik (1911–2003; LS 30/31, štud. l. 31/32), ki zavzema posebno mesto med literarnimi ustvarjalkami, saj je njen obsežni pesniški opus postal znan šele po njeni smrti. V njeni zapuščini so našli tudi veliko prevodov iz štirih jezikov, med njimi odlomke iz del Alme Karlin (prim. Miličević). Kot literarne zgodovinarke so se proslavile romanistka in leksikografka Milena Uršič (1901–1990; l. 24/25 in 25/26) slovenistki Mar(i)ja Boršnik (1906–1982; l. 25/26 in 26/27 ter LS 27/28) in Silva Trdina (1905–1991; enako kot Boršnik). Njihova študijska kolega sta bila v posameznih semestrih Bratko Kreft (1905–1996; l. 25/26 in 26/27) in Vladimir Kralj (1901–1969; l. 23/24, ZS 24/25), medtem ko je nekaj časa kasneje, štiri semestre od 1928 do 1930, na germansko filologijo hodil tudi Anton Ocvirk (1907–1980), ki je sicer diplomiral 20. 10. 1931 na slovenistiki–slavistiki in se nato usmeril predvsem na komparativistiko in literarno teorijo.

54 V tem razdelku so vsi markantni slušatelji in slušateljice, ki nemščine niso imeli kot glavnega oz. prvega predmeta, napisani v navadnem tisku, t. i. »pravi« germanisti in germanistke pa so pri prvi omembi izpostavljeni s krepkim tiskom.

Seveda ne preseneča, da so se svojim delom kasneje izkazali književni prevajalci in prevajalke. Med najbolj eminentne spadajo: pesnik Jože Udovič (1912–1986; ZS 33/34, l. 34/35), ki je iz nemške književnosti prepesnil in prevedel Goetheja, E. T. A. Hoffmanna, Rilkeja, Kafko, Brocha, Hesseja, Celana in Ingeborg Bachmann, Janko Moder (1914–2006; ZS 34/35, l. 35/36 in 36/37), Helena Menaše (1918–1980; l. 37/38, LS 38/39, ZS 41/42) in Radojka Vrančič (1916–2009; LS 37/38, ZS 40/41). Francistka Radojka Vrančič se je uveljavila predvsem kot izvrstna prevajalka iz francoščine, ndr. je prevedla celotno Proustovo epohalno delo *Iskanje izgubljenega časa*. Po njej pa se danes imenuje tudi nagrada za mladega prevajalca oz. prevajalko, ki so jo dobile že številne današnje germanistke. Svojestven prevajalski fenomen je Janko Moder, saj je iz dvajsetih jezikov prevedel nad 400 del.

Glasbo kot glavno področje udejstvovanja sta si izbrala Pavel Šivic (1908–1995; l. 1926–29), skladatelj in pianist, ki je poleg študija na Glasbeni akademiji vpisal še germanistiko, in pianistka Zora Zarnik (1904–1972; ZS 26/27). Med pomembne pedagoge spada Ivan Andoljšek (1909–1992), ki je nemščino poslušal 6 semestrov od 1931 do 1934 in diplomiral l. 1937 (ZAMU I – 42/17.1). Prav tako je kasnejši prvoborec, politik in statistik Ante Novak (1911–1991), oče pesnika Borisa A. Novaka ter Jerka in Mira Novaka, od 1930 do 1934 obiskoval šest semestrov na germanski filologiji. Svojevrsten sloves zaradi svojega interesa za pedagoško evgeniko si je pridobila Ema Deisinger (1901–2007; ZS 32/33, l. 33/34, LS 40/41), ki se je kasneje preselila v Nemčijo in tam poučevala.

Nemščino kot stranski predmet sta poslušali že omenjeni Dora Pegam (1898–1975)⁵⁵ in filozofinja Alma Sodnik (1896–1965). Dora Pegam Vodnik je primer, kako je pri marsikom tudi stranski predmet postal eksistenčni vir. Še pred vojno je poučevala nemščino na učiteljski, od 1945 do 1948 je delovala na Bežigradski gimnaziji kot ravnateljica, nato do upokojitve 1960 kot profesorica nemščine na Poljanski gimnaziji, po tem pa je še honorarno poučevala na Ekonomski fakulteti do l. 1972 (prim. Buttolo 2019). Dejavna je bila tudi kot publicistka na pedagoškem področju, spisala je nekaj nemških vadnic, prevajala eseje in romane, med njimi tudi *Biljard ob pol desetih* Heinricha Bölla, se ukvarjala z Rainerjem Mario Rilkejem idr. (prim. Melik 2007: 342–346). Podobno velja tudi za Silvo Exel (Škerlak) (1906–1987; l. 26/27, LS 30/31), ki se je kasneje posvetila

55 Kot navaja Mateja Maslo (2020), je bila Dora Pegam vpisana na germansko filologijo v letih 1921/22, 1922/23, 1923/24, v LS 1924/25 in ZS 1925/26. Datum izdaje diplome je 9. 4. 1927.

ekonomiji in postala predavateljica na Ekonomski fakulteti ter napisala številne pomembne razprave (prim. Leskošek 2007: 424–427).

Nizanje imen bivših študentk in študentov germanske filologije iz prvih desetletij deluje nedvomno fragmentarično, kljub temu pa lahko dobimo občutek, kako raznolike in bogate so bile življenjske poti prvih študentk in študentov germanistike – in koliko od njih se jih je vtisnilo v naš kolektivni spomin.

Seznam literature in virov

Arhivski viri in dokumenti – natisnjeno

Izpitni predpisi za diplomske in doktorske izpite na filozofski fakulteti univerze Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani (1925). Ljubljana: Univerza. [Okrajšava: *Izpitni predpisi 1925.*]

Izpitni predpisi filozofske fakultete univerze Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani (1928). Ljubljana: Univerza. [Okrajšava: *Izpitni predpisi 1928.*]

Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani: 1919–1969 (1969). Ur. Roman Modic. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. [Okrajšava: *Zbornik 1969.*]

Seznam izpitov na Filozofski fakulteti od 1919/20 do 1940. Debel zvezek. Rokopis. ZAMU – izven fonda.

Zbornik Filozofske fakultete: 1919–1999 (2000). Ur. Jadranka Šumi. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [Okrajšava: *Zbornik 2000.*]

Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929 (1929). Zbornik. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra prvega. [Okrajšava: *Zgodovina 1929.*]

ZAMU I–233 do ZAMU I–274: *Osebni izkazi od zimskega semestra 1919/20 do letnega semestra 1945/46* (z izjemo ZAMU I–274).

ZAMU I–42/17.1: *personalna mapa Ivan Andoljšek*.

ZAMU I–12/61: *personalna mapa France Pacheiner*.

ZAMU I–15/7.38: *personalna mapa Milena Mohorič Premru*.

ZAMU I–4/3.10: *personalna mapa Mariana Zalaznik*.

ZAMU IV–2/20: *personalna mapa Henrik Baerent*.

ZAMU IV–208: *Poročilo o stanju in delovanju FF 1919/20*.

ZAMU IV–217: *Naredba o ukinitvi predavanj na Univerzi v Ljubljani 1943*.

ZAMU IV–86/1149: *personalna mapa Jakob Kelemina*.

ZAMU IV-10/163: *personalna mapa Oton Drüner.*

ZAMU IV-17/287: *personalna mapa Franc Hille.*

ZAMU IV-43/660: *personalna mapa Karol Oštir.*

ZAMU IV-59/887: *personalna mapa Josip Sodja.*

Arhivski viri in dokumenti – spletni viri

Seznam predavanj na univerzi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani za zimski semester 1920/21 (1920). Ljubljana: Univerza kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LYL46F86> (14. 6. 2019). [Okrajšava: *Seznam predavanj 1920/21*].

Vereinbarungen zwischen der Deutschen Reichsregierung und der Italienischen Regierung vom 31. August 1941 über die Umsiedlung der deutschen Staatsangehörigen und Volksdeutschen aus der Provinz Laibach. <http://www.gottschee.de/Frames/Mainframe/Deutsch/Dokumente%20Geschichte.htm#umsiedlung>. (16. 8. 2019) [Okrajšava: *Sporazum Kočevarji*].

Verzeichnis der Volks- und Reichsdeutschen Umsiedler, die auf Grund des Abkommens vom 31. August 1941 aus der Provinz Laibach umgesiedelt wurden. <http://www.gottschee.de/Dateien/Dokumente/Web%20Deutsch/Umsiedlungsverzeichnis/nachname.php?b=M> (16. 8. 2019) [Okrajšava: *Seznam Kočevarji*].

Sekundarna literatura

Dekleva, Tatjana (1998): Oris razvoja Filozofske fakultete do leta 1941. V: *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 46 (1998), št. 3, 107–115.

Dekleva, Tatjana (2013): Doktorat znanosti in promocije doktorjev znanosti na Univerzi v Ljubljani 1919–1990. V: *Doktorat znanosti in promocije doktorjev znanosti na Univerzi v Ljubljani 1919–2012. Razstavni katalog*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 25–45.

Ferenc, Mitja; Zupan, Gojko (2011–2013): *Izgubljene kočevske vasi. Nekoč so z nami živeli kočevski Nemci*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Kokalj, Jože (1989): *Pogovori ob Gangesu*. Ljubljana: Župnijski urad Dravlje.

Kremenšek, Slavko (1969): Študentsko gibanje od ustanovitve univerze do druge vojne. V: Modic, Roman (ur.): *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani: 1919–1969*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 93–117.

- Kresnik, Zdenka et al. (ur.) (2008): *Dr. Jakob Kelemina 1882–1957: Ob petdesetletnici smrti*. Ormož: Zgodovinsko društvo Ormož.
- Križaj, Doris (2008): Osebni spomini na očeta. V: Kresnik, Zdenka et al. (ur.): *Dr. Jakob Kelemina 1882–1957: Ob petdesetletnici smrti*. Ormož: Zgodovinsko društvo Ormož, 9–14.
- Leskošek, Vlasta (2007): Silva Exel Škerlak (1906–1987). V: Šelih, Alenka et al. (ur.): *Pozabljena polovica: Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Tuma, SAZU, 424–427.
- Luskovič, Tone (2008): Dr. Jakob Kelemina. V: Kresnik, Zdenka et al. (ur.): *Dr. Jakob Kelemina 1882–1957: Ob petdesetletnici smrti*. Ormož: Zgodovinsko društvo Ormož, 12–13.
- Maslo, Mateja (2020): *Študij germanske filologije na Univerzi v Ljubljani od 1919 do 1945 / Study of German and English Philology at University of Ljubljana from 1919 till 1945 / Studium der deutschen und englischen Philologie an der Universität Ljubljana von 1919 bis 1945*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Melik, Jelka (2007): Dora Vodnik-Pegam (1898–1975). V: Šelih, Alenka et al. (ur.): *Pozabljena polovica: Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Tuma, SAZU, 342–346.
- Mikuž, Metod (1969): Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945. V: Modic, Roman (ur.): *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani 1919–1969*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 53–92.
- Miladinović Zalaznik, Mira; Samide, Irena (ur.) (2010): »Zur Linde hier, sich dort zur Eiche wende«: 90 Jahre Germanistik an der Universität Ljubljana. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. (Okrajšava: 90 Jahre Germanistik).
- Molè, Vojeslav (1970): *Iz knjige spominov*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Slovenski veliki leksikon* (2004). Ur. Marta Kocjan-Barlé in Drago Bajt. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šelih, Alenka et al. (ur.) (2007): *Pozabljena polovica: Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Tuma, SAZU.
- Šlibar, Neva (2010): 1920–2010: Germanistikzeit, Zeit für Germanistik? Ein historischer Überblick. V: Miladinović Zalaznik, Mira; Samide, Irena (ur.): »Zur Linde hier, sich dort zur Eiche wende«: 90 Jahre Germanistik an der

Universität Ljubljana. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 2010, 9–40.

Spletni viri

- Braz, Valter: Rape, Stanko (1898–1969). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi486139/#slovenski-biografski-leksikon> (15. 8. 2019).
- Buttolo, Franca: Vodnik, Dora (1898–1975). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi796511/#slovenski-biografski-leksikon> (15. 8. 2019).
- Koron, Alenka: Albreht, Ivan (1893–1955). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127076/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (27. junij 2019).
- Miličević, Ana: Zdenka Sarajnik. V: Celjskozasavski.si. Biografski leksikon celjskega območja in Zasavja. <http://www.celjskozasavski.si/osebe/serajnik-zdenka/28/> (16. 8. 2019).
- Nedog, Alenka: Tomasini, Silvira (1913–1942). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi703784/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Suhadolnik, Stane: Tominec, Ivan (1890–1965). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi708155/#slovenski-biografski-leksikon> (1. 9. 2019).
- Šlebinger, Janko: Orožen, Janko (1891–1989). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi397476/#slovenski-biografski-leksiko> (15. 8. 2019).
- Uradni list RS*, 95/2010 (29. 11. 2010), točka 4995. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2010-01-4995/merila-za-kreditno-vrednotenje-studijskih-programov-po-ects> (1. 9. 2019).
- Uredništvo: Glaser, Janko (1893–1975). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127076/#novi-slovenski-biografski-leksikon>

www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi201370/#slovenski-biografski-leksikon
(15. 8. 2019). [Okrajšava: SB-Glaser].

Uredništvo: Sušnik, Franc st. (1898–1980). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi632498/#slovenski-biografski-leksikon>
(15. 8. 2019). [Okrajšava: SB-Sušnik].

Zobec, Daša: Glazer (Glaser), Janko. [http://www.stajerci.si/osebe/glazer-\(glaser\)-janko/132/](http://www.stajerci.si/osebe/glazer-(glaser)-janko/132/) (15. 8. 2019).